ANTONII PICHARDI VINVESÆ I.C. HISPANI,

In Salmanticenſi Academia Iuris Ciuilis Anteceſſoris,

DISPVTATIO SECVNDA.

De Nobilitatis inter virum, & vxorem communicatione.

In qua plurimæ eius rei quæſtiones, iuxta Ius ciuile Romanorum, & Regium Hiſpanum, dilucidè diſcutiuntur, vtiliterque tranctantur.

Ad Explicationem leg. Ingenuæ 3. leg. Edicimus, 7. Cod. de Murilegulis, &c. Libro 11.

SVMMA RERVM.

1 EXODIVM, Ratioque diſputationis.
2 Libera harum legum.
3 Quæſtio diſputanda elicitur.
4 Iura naturalia ſunt immutabilia, & quid intelligendum num. 69.
5 Iura ſanguinis, & generis naturalia ſunt.
6 Definitio nobilitatis ex Bald. Ponderatur l. 2. titul. 21. part. 2. quæ ibidem remiſſiuè exornantur.
7 Adducitur, leg. eum qui 3. D. de interdictis, & relegatis.
8 Referuntur exterorum in hanc ſententiam teſtimonia.
9 Filij parentum ſuorum conditionem ſemper ſequuntur.
10 Filij, etiam adoptiui, patris ſplendore Illuſtrantur.
11 Filius paternæ nobilitatis priuilegia habet iure Regio Hiſpano.
12 Partus ſemper ſequitur ventrem.
13 In hanc ſententiam ponderantur plurimæ leges huius Voluminis.
14 Filij ſæpe matris conditionem ſequuntur.
15 Mulieres meritorum ſuorum conditione teneri, & eorum ſplendore clareſcere latè probatur.
16 Pro hoc axiomata adducuntur nominatim huius Voluminis multæ leges.
17 Iure Regio Hiſpano idem admiſſum eſt.
18 Vxor nobilis, plebeio marito nubens, plebeia efficitur.
20 Murileguli vnde dicti, qui eſſent, & quale eorum officium.
21 Adorare ſacram purpuram qui id ſit, ad plurimarum huius Voluminis legum interpretationem, exponitur.
22 Purpura erat olim inſigne Magiſtratuum, & qua patritij à plebeis diſtinguebantur.
23 Purpura & muricis eadem, & natura, & promiſcua vtriuſque acceptio.
Explicatur lex 1. C. quæ res vendi non poſſunt, & ſuprà m. 20. in fin.
24 Interpretatur lex, ſi qua lana. 68. § de verſiculoribus. D. de leg. 5.
25 Exponitur text. in §. præterea ſiquis generaliter inſtitut. de action.
26 Gynæciarij qui eſſent, vnde dicti, & quale eorum miniſterium exponitur.
27 Emendatur litera legis, 1. Codic. de veſtibus holoueris hoc libro 11.
28 Monetarij, & Baſtagarij, ad textrinum Principis non pertinebant.
29 Monetarij ſunt, qui in publica pecunia fabricanda operantur.
30 Carpitur Andreas Pleiatus Monetariorum officium perperam intelligens.
31 Monetarij non ſolum ſunt qui monetam cudunt, ſed & omnes qui ad rem monetariam pertinent.
32 Baſtagarij vnde dicti, & eorum officium.
33 Exponitur l. ſolita 3. C. de cohortalibus, lib. 12.
34 Murilegulorum, Gynæciorum, Monetariorum, & Baſtagariorum ſeruilis conditio erat.
35 Adducitur S. C. Claudianum: & eius antiquitas in controuerſiam vocatur.
36 Vt libera mulier ſeruo adhærens ancilla efficeretur, trina denunciatio neceſſaria erat.
37 Explicatur verus, ac germanus harum legum ſenſus.
38 Obiicitur l. licet homo 3. C. de liberali cauſa.
39 Refertur intellectus ad eam legem ex præceptoribus.
40 Reiicitur hic intellectus.
41 Vera traditur interpretatio ad d. l. liber homo.
42 Vxores maritorum conditione tenentur.
43 Doctorum, Senatorum, & nobilium mulieres, eorum priuilegiis gaudent.
44 Vxor nobilis, & Doctoris propter dictum torqueri non poteſt.
45 Mulier nobilis quæ plebeio nupſit quæſtionibus ſubiici an poſſit.
46 Vxor nobilis Pallinodiam recantare cogi non poteſt.
47 Mariti ducentes deſcendentes de Antona Gercia eorum nobilitate gaudent.
48 Item & qui dixerint Salmanticæ mulieres, quæ dicuntur, de los linages.
49 Reginam, Duciſſam, Marchioniſſam, ſiue Comitiſſam ducens illis titulis, & honoribus illuſtratur.

50 Expenditur lex vnica, Codice de præpoſitis laborum libro 12.
51 Iure Regio Hiſpano, ea ſententia indubitabilis eſt in eo qui Reginam duxit.
52 Conſuetudine Hiſpana idem obſeruatum eſt.
53 Inferiores vxorum titulis de facto, & conſuetudine non de iure gaudent.
54 Statuto, aut lege fieri poteſt, vt vxoris maritus conditionem ſequatur.
55 Vidua mulier mariti defuncti nobilitate gaudet.
56 Adducitur, leg. filij 32. § vidua D. ad municipalem.
57 Vidua Barbitonſoris, mortuo marito, per idoneos miniſtros officium exercere poterit.
58 Ius ex alterius perſona competens, iam acquiſitum, non expirat, & ſi illa perſona deficiat.
59 Vidua nobilis, quæ nupta fuit plebeio iure communi in infirma conditione remanet.
60 Contrarium iure Regio obſeruatur quia recuperat priſtinum nitorem, & dignitatem.
61 Vidui Reges, Duces, Marchiones, & Comites gaudent titulis præmortuæ vxoris.
Aſſignatur explicatio ad nouam pagmaticam de las cortesias, ibi.
62 Vidua inhoneſtè viuens, amittit priuilegia communi, tata propter primum matrimonium, iure communi, & Regio.
63 Fulgoſius, contrarium exiſtimans, adducitur, & ea in re traditur elegans concordia, ibi.
64 Vidua quæ ſecundo nubit, amittit priuilegia prioris matrimonij.
65 Matrimonia libera eſſe debent, vt quæ ſolo conſenſu ſubſiſtunt.
66 Pœnæ impoſitæ ſecundo nubentibus, iure Pontificio & Regio ſublatæ ſunt.
67 Traditur vera ratio cur vidua, ſecundo nubens, prioris matrimonij priuilegia amittat.
68 Ceſſante cauſa priuilegij ceſſat priuilegium.
69 Iura naturalia immutari non poſſe, quomodo ſit intelligendum.
70 Et huius rei elegantiſſima paucíſque nota, ratio oſtenditur.
71 Ponderatur, leg. Stychum 95. § naturalis, D. de ſolutionibus.
72 Vſucapione ius naturale non violatur, quicquid aliqui exſtimauerint, & numeris ſequentibus.
73 Nemini licet cum aliena iactura locupletari.
74 Lex, & ratio naturalis, ob commune bonum, alia naturali ratione poteſt limitari, vt in exemplo vſucapionis.
75 Nobilitas triplex eſt.
76 Vera nobilitas virtus eſt ex omnium Philoſophorum concordi ſententia.
77 Bonorum triplex eſt genus ſecundum plures, vnicum tamen eſſe, & illud animi verius eſt.
78 Nobilitas animi amitti, aut obſcurari infimo matrimonio non poteſt.
79 Nobilitas naturalis, obiectis nuptiis non perditur.
80 Nobilitas generis præſtantior aliquibus viſa eſt.
81 Diuitiæ cæteris omnibus rebus præſtantiorem nobilitatem hoc ſæculo, & ætati præſtant.
82 Priuilegia nobilitati conceſſa, non ipſa nobilitas, abiecto matrimonio tolluntur.
83 Illuſtratur lege cum lex 47. D. de fideiuſſoribus, remiſſiuè.
84 Filij patrum ſuorum conditionem ſequuntur.
85 Duplex huius rei ratio ex Baldo.
86 Filij paternæ, non maternæ familiæ, arma portare debent.
87 Refertur antiqua Ægyptiorum lex.
88 Hebræorum refertur opinio in hominum generatione, iuxta quos ſolus maſculus vim effectiuam procreantem habet.
89 Referuntur; & nonnulli Latini, qui eidem ſententiæ adhæſerunt, item, & Græci, & Arabici.
90 Vera ſententia hac in re, ex Philoſophis, & medicis traditur.
91 Partus cur ventrem ſequatur oſtenditur.
92 Libertati fauore multa contra ſtrictum ius admittuntur.
93 Vera ratio, cur partus ventrem ſequatur, traditur.
94 In ſeruitute iure gentium introducta partus media tempora nocent.

NON dubito (generoſa, & ſplendidiſſima iuuentus) eſſe inter vos quamplurimos, qui cum me videant iterum hunc locum occupare, quem iam diu, non ſine honore percelebri, & diligentia & cura, quantum fama decantat occuparim, mirentur, & aut rogent, aut taciti conſiderent, quæ fuerat cauſa tanta, tamque potens, quæ me ſecundo in hunc honorificentiſſimum locum aſcendere coegerit cum præſertim homines induſtrij, & non oſtitantes, ex vnica tantum oſtentatione publice in hoc loco habita, ad id quod anhelant poſſint peruenire. Quodque magis admittendum occurit illud eſt, me iam conſequutum fuiſſe, quod mihi erat in votis, & quod doctiſſimis, & peritiſſimis viris maximo opere euenit optatum, omnium enim patrum Pontificij, ac Cæſarei iuris, calculo fui, non ſine magna commendatione condecoratus. Sed ſiquis attente cauſas, rationeſque mei conſilij perpenderit, non dubito quin meis conatibus æquum ſe iudicem ſit præſtaturus. Ego (viri clariſſimi) nullis ſumptibus, nullis vigiliis, nullis laboribus, nullis curis vnquam pepercì, vt huic almæ Academiæ, cui iam diu, cum in aliis aliquem, nec contemnendum honorem dicaſque geſſiſſem, me conſecraui, inſeruirem, manciparem. Et vt hoc ſpecimen illi, & vobis omnibus manifeſtius appareat, conſtitui, labores laboribus, honores honoribus, & ſumptibus ſumptus ſuperaddere, vt dignior exiſtam tanti miniſterij miniſter. Addo quod intelligo me vobis facere rem gratam, cum per tantorum honorum titulos, difficileſque aſcenſus, quo ingenio, qua literatura, qua diligentia polleam, clare, palamque ſim oſtenſurus. Quæ etiam me cauſa mouit vt in hoc loco non tritam, & viſitatam diſputandi viam cepiſſem, ſed remotam, & inacceſſam ſecem. Nam quoniam iam me ſæpè audiſtis difficiles Digeſtorum quæſtiones enodantem, ſatiſque iam oſtendi, tum in quotidianis publiciſque prælectionib. tum in oppoſitionib. quid in prima, ſecunda & tertia Pandectarum parte: maximè celebri illa diſputatione de mora, (quam tribus ab hinc annis magno iubente ſenatu typis mandaui) præſtare poſſim conſului nunc me ad deciſiones, quæ ſunt in Volumine, ſiue tribus poſterioribus Iuſtiniani Codicis libris, vt facilius poſſitis intelligere quam veſtris commodis (ſi quid è laboribus meis vobis arriſerit) inuenire poſſitis paratiſſimum. Veſtrum igitur erit, præſtantiſſimi viri, noſtro huic labori veniam dare, quoniam mea hæc cura, & opella tumultuaria eſt, & ante tempus ad vos venit, nam etſi decreuerum illam vobis offerre aliquando, non tamen tam cito cogitatam, nec de quæſtione proponenda certus eram. Nunc autem, neceſſitate cogente aut potius occaſione demonſtrante, quam non prætermittendam docent ſapientes, quid his proximis diebus, tot interim publicis prælectionibus occupatus elaborauerim, quæſo diligenter attendite.

Imperatores Valentinianus, Valens, Gratianus, & Theodoſius AAAA. ſequentia proponunt in leg. ingenuæ 3. & in leg. edicimus, 7. Codic. de murilegulis, & gynæciariis, & procuratoribus gynæcij, & de monetariis, & baſtagariis, libro 11. *Ingenuæ mulieres, quæ ſe gynæciariis ſociauerint, ſi conuenta denunciatione ſolemni ſplendorem generis contuberniorum vilitati præferre noluerint, ſuorum maritorum conditiones teneantur.* Quib. finitima ſunt verba l. edicimus, 7. eodem tit. *Edicimus ne qua mulier ſplendidioris gradus monetarij adhærens conſortio,*

decus

decus natiuæ libertatis amittat, quod ſi qua ab hac præceptione ſtatutum noſtro ſerenitatis abduxerit, ea vel legitime admonita conuentione deſcendat, vel ſi complexui monetarij putauerit inhærendum non ambigat ſe ſibi, & liberis præiudicaturam, & eius conditioni eſſe nectendam. Ex quibus verbis ancipitem quæſt. diſputandam propono.

Vtrum Illuſtris, & ingenuæ vxori nobilitas, quæ abiectæ, & infimæ conditionis viro nupſit, viri ignobilitate obumbretur.

In qua quidem, etſi crebriori interpretum calculo, omniumque fere ſcribentium opinione, in eam itum ſit ſententiam, vt perpetuo vxor, viri conditionem ſequatur, eiuſque efficiatur familiæ & generis, idque paſſim omnes ſine controuerſia doceant, & admittant: ego arbitror, non tam certum, & apertum eſſe, quin contra omnes contrarium verius eſſe, iuris, & artis noſtræ principiis ſatis conſonum, vt quemadmodum vxor mariti nobilis radiis coruſcat, & illuſtratur, ſic etiam vxoris alto genere, & nobilitate, etſi ille ignobilis ſit ſplendeſcat diſputari poſſit.

Pro qua opinione illud in primis conſtrui poteſt argumentum, quod & ore omnium iactatur, ea quæ iuris naturalis ſunt perpetua immutabilia eſſe, nullaque ciuili lege tolli, perimive poſſe. At libera conditio generis ſplendor, & nobilitas iuris naturalis ſunt: igitur non poterit lege ciuili effici, vt eam impari, & viliori nubendo viro, decuſque natiuæ libertatis amittat. Argumentum hoc legitimum eſt. Prior enim eius pars probatur ex vulg. § ſed naturalia, Inſtit. de iure nat. §. minus, Inſtit. de hæred. quæ ab inteſt. defer. leg. eas obligationes, 8. D. de capit. min. leg. abdicatio, 6. Codic. de patr. poteſt. & in ſpecie, & caſu agnationis, ſanguinis, & generis, quod ciuili lege non dirimantur ingenue profitentur, leg. ius agnationis, 34. D. de pact. leg. iure ſanguinis, 34. D de reg. iur. & Senatus auctoritate; naturalem legem, ſiue rationem commutari non poſſe, optime probat leg. ſed & de pecunia. 2. §. quo Senatuſconſulto, D. de vſufr. earum rer. §. fin. inſtit de leg. agna. tut. quibus, & ius noſtrum Regium conſonat in l. 5. titul. 24. part. 4. in l. 34. titul. 34. part 7. vbi notat Hiſpanus Grego. & ante etiam in l. ſi te 7. C. de ingen. & man. & in leg. Diui. 27. §. Diui, D. de liber. cauſ. quas leges in id retulit Garc. de nobil. gloſ. 7. nu. 17. & expreſſè ante hunc notabat Barb. in l. 1. nu. 21. C. de dignit. lib. 12. exornant Connan. lib. 1. c. comm. cap. 7. num. 6. & cap. 10. num. 7. Roſ. libro 2. memorab. cap. 8. numero 27. Vnde illud extat, quod mater Dionyſij tyranni Siciliæ dixiſſe fertur, cum conatus eſſet illi filius ſtuprum inferre, *tyrannum quidem leges ciuiles poſſe mutare ſed iura naturalia prorſus tollere nullo modo poſſe.* De qua etiam naturali lege grauiſſimè Tullius, libro 3. de Repub. his verbis. *Eſt vera lex, recta ratio, naturæ congruens, diffuſa in omnes conſtans, ſempiterna, quæ vocet ad officium iubendo, vetando à fraude deterreat. Huic legi, nec prorogari fas eſt, nec derogari ex hac aliquid licet, nec tota abrogari poteſt. Nec vero, aut per Senatum, aut per populum, ſolui hac lege poſſumus; nec quærendus eſt explanator, aut interpres eius alius; nec erit alia lex Romæ, alia Athenis, alia nunc, alia poſthac. Sed & omnes gentes, & omni tempore vna lex, & ſempiterna, & immutabilis continebit, &c.* Ex quibus ſatis conſtat; quanta iuris naturalis vis ſit, & poteſtas, nullaque ciuili lege. illud abrogari poſſe.

§ Sequens autem argumentationis pars, qua ius agnationis nobilitatis, & ſplendoris natura ineſſe dicebamus, & nemo eſt, cui ſit ignota, & ſatis probatur iiſdem illis Impp. & prudent. placitis, in d. §. fin. Inſtit. de l. agn. tut. & in dict. l. ſi te, & in d. l. ius agnationis & in d. l. iura ſanguinis, à quibus non multum abhorret, leg. manumiſſione, 4. ibi; *Vt pote cum iure naturali, omnes liberi naſcerentur*, D. de iuſt. & iure, à quo habuit Iuſt. in princip. inſt de liber. junct. leg. 1. ibi; *Antiquos naturales*, Cod. de iure aureor. annul. 2. §. quæ omnia. Cod. de veter. iure enucl. 1. in princi. D. de cenſibus & communi inductione, leg. ſtemmata, 9. D. de gradibus 6
† quibus arridere videtur eiuſdem nobilitatis definitio à Baldo, in leg. fin. num. 4. D. de ſerr. fugit. tradita. *Nobilitas*, inquit ille, *eſt quædam dignitas à parentibus deriuata, quæ denominatur à potentiori cauſa*, quam & probaſſe videtur Regia l. 3. titul. 21. part. 2. ibi: *Fidalguia es nobleza que viene à los hombres por linage*, & antea in l. 2. eiuſdem titul. diuidens Rex Hiſpanus Alphonſus nobilitatem, & tripartitam eſſe commemorans, ibi: *La vna por linage; la otra por faber, la tercere por bondadi*, illam cæteris præcellere ſcripſit, quæ ſanguinis, & antiquæ cognationis eſt, ibi: *Mayoramente lo ſon aquellos que le han por linagie antiguamente*, & ibi *Por quanto dende en adelante mas de lueno viene de buen linage.* Cuius legis latè eam illuſtrantes, poſt multos ſatis, meminerunt Otalara, de nobil. 2. part. capit. 2. & 3. Garcia, de nobil. etiam, gloſ. 6. numero 19. & gloſ. 7. numero 17. Mieres, de maiorat. quæſt 51. numero 6. Præter quos illis prioribus ſæculis ita ſentiebat Ariſtot. Rhetor. ad Theodect. libro 2. capit. 15. vbi nobilitatem, quandam maiorem claritatem eſſe notat, & Politic. libro 3. capit. 8. nobilitatem eſſe generis virtutem: & rurſus libro 4. hanc generis nobilitatem ab ea, quæ prouenit ex accidenti diſtinguit: à quo deſumpſit Oſor. vir dicendi facundia illuſtris, quod ſcriptum reliquit lib. 1. de nob. cap. 4 veram nobilitatem eſſe à maioribus, eamque nunquam loco dimoueri; apud omneſque homibes ſplendorem retinere.

Hinc Alph. in leg. eum qui. 3. D. de interd. & relegat. eleganter ſcripſit, *Eum, qui ciuitatem amitteret, nihil aliud iuris adimere liberis, niſi quod ab ipſo peruenturum eſſe ad eos ſi inteſtatus in ciuitate moreretur, hoc eſt hæreditatem eius etiam libertos, etſi quid aliud in hoc genere reperiri poteſt, quæ vero non à patre ſed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuerentur, ea manere eis incolumia, itaque & fratres fratribus fore legitimos hæredes, & agnatorum tutelas, & hæreditates habituros, non enim* (ſubdit Alph.) *hæc patrem, ſed maiores eius eis dediſſe.* Ex quibus poteſt videri nobilitatem, generis ſplendorem, & claritatem, non à proximo parente, ſed à maioribus eſſe profectam. Quod & exterorum † auctori- 8
tatibus admiſſum eſt: rectè enim Ouidius ad Piſonem.

Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis?
Atria quid pleno numeroſo conſule faſti.
Profuerunt, ſi vita labat? perit omnis in illo
Gentis honos, cuius laus eſt in origine ſola.
Et Iuuenalis ſatyr. 8.
Stemata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Maiorum, & ſtantes in curribus Æmilianos?
Quis vltus generis tabula iactare capaci,
Famoſos equitum cum Dictatore magiſtros
Si coram Lapidis male viuitur?

Qui etſi probent ſolam generis nobilitatem, ſi deſint virtutum merita, vanam videri, generis autem, juncta virtute, & probitate, cæteris præſtare fatentur. *Namque etſi verum ſit*, vt Tullius contra Salluſtium, *ſatius eſſe me meis rebus geſtes florere, quam maiorum opinione niti, & ita viuere, vt ſim poſteris meis nobilitatis initium & virtutis exemplum.* Et vt alias Ouidius, lib. 13. Metamor.

Nam genus, & proauos, & quæ non fecimus ipſi
Vix ea noſtra voco.

Et

Et noſter nobilis Hiſpanus Cordubenſis Seneca, in Hercule furente. *Qui genus iactat ſuum aliena laudat*: Veriſſimum tamen eſt, & naturalem parentum virtutem, & clarum ſanguinem maximum fore filiis adiumentum virtutis. Virtus namque paterna deriuata in filios, non ſolum eos inducit ad ipſius imitationem, verum naturaliter prouocat, & ſtimulat vt Philippi patris impellebat Alexandrum; maioris Africani gloria minorem. Cæſaris Octauianum, & de Pyrro dicebatur.

Pyrrus Achilleides animoſus imagine patris.

Natura enim ſilenter, & tacitè in patrias vires æmula corda mouet. Cum igitur ex tam longè petitis cõſtet, generis claritatem naturaliter in poſteros deſcẽdere, iuſque agnationis ſplendidæ non minus ad fœminas, quàm viros ſpectare, idque vel ipſa naturali lege effectũ eſſe; conſequens, & illud erit nuptiis imparib. non amitti, aut aliquo modo ciuili lege decus natiuæ libertatis tolli poſſe.* Vnde antequam hinc abeamus, vtiliter in praxi obſeruabis. Quod etſi in poſſeſſoria cauſa nobilitatis Patris, aut Aui, alteriuſve aſcendentis culpa, deſcendentibus noceat, nimirum ſi tributa, quæ ignobilibus imponũtur ſoluerint, iuxta Cordubenſem legem, & quæ docte, & vtiliter in eius commentariis Ioan. Garcia integrè iuſto volumine, de nobilitate edito. Si tamen cauſa in petitorio judicio diſputetur, & contendat qui ſe nobilem eſſe pronunciari, quia ex domo & Cippo nobili originem habet, & per virilis ſexus agnationem, & cognationem deſcendens, ſiue nobilitatis cauſam ducat ab antiquo ſtemate, quod apud Hiſpanos dicitur. *Por deſcendiente de caſa de ſolar conocido o por diuiſero o deſcendiente de caſa diuiſera por linea recta de varon*, Patrem, Auum, Proauum, ſiue alium aſcendentem, tributa ſoluiſſe, & in quaſi poſſeſſione ignobilitatis fuiſſe, & inter Plebeios, & ignobiles fuiſſe connumeratos, litigatori officiet nihil, dict. l. 3. D. de interdictis, & relegatis, ibi; *Quæro vero non à Patre, ſed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuuntur, manere eis incolumia, non enim hæc Patrem, ſed maiores eius eis dediſſe*, l. 1. C. de liberali cauſa, ibi: *Sed quia factum filiis obeſſe non debet*, leg. liberos, C. eodem titul. nec ſi volens, eodem titul. ibi: *Nec ſi volens ſcripſiſſes te ſeruum eſſe*, dict. l. jura ſanguinis, dict. l. jus agnationis, dict. l. eas obligationes, l. emancipatum, §. fin. D. de ſenatoribus l. 2. §. in filiis, D. de Decurationibus, notat Accurſ. in dict. l. 3. D. de interdictis, Andr. de Iſernia, in c. 1. §. ſi vaſſallus, ſi de feudo defuncti militis, Tiraquel. de nobilitate, cap. 35. n. 4. Mandelus Aluenſis, conſ. 43. n. 5. Fabius de Anan. conſ. 17. n. 5. & n. 16. Greg. in l. 7. gl. 9. tit. 15. p. 4. Otalora, de nobilit. 3. p. c. 5. n. 3. 7. & 8. & 2. part. 3. p. c. 8. n. 6. Ioann. Garcia, eod. tract. gl. 6. n. 43. Gutier. lib. 3. pract. quæſt. 15. n. 140. Azeud. in Rub. tit. 2. lib. 6. Recop. n. 191.

Præterea, & ſecundo, huic opinioni, & illud non leuiter adſtipulatur, quod ſi vxoris ſplendor viri ignobilitate tenebris officeretur filij nati ex libera, & ingenua muliere, patre vero ſeruo, & vili ſerui eſſent, at liberi naſcuntur, & ingenui, igitur mulier mariti conditione non tenetur.

9 Prior hujus argumentationis pars in obſcuro non eſt, ſi quidem illud apud omnes receptum traditur, filios parentum ſuorum conditionem ſequi, l. cum legitimæ, 19. ibi: Patrẽ liberi ſequuntur, ff. de ſtat. hom. l. liberos 10. ibi. Expectare debemus patris conditionem, & antea in l. Senatoris filium, 5. & in l. Senatoris filius, 6. D. de Senat. in l. aſſũptio, 6 D. ad muni. in l. 1. §. 1. ibi: Sed ſi ex patre Campano, matre vero Puteolana, æquè municeps Campanus eſt, D. illo eod. tit. l. eos, 22. l. exemplo 36. l. nullus 43. vbi. elegans glo. C. de decur. & c. libro 10. & in altera, l. 1. §. fin. D. de iure imm. probatque expreſſus, §. ſunt autem, Inſtit. de l. agnat. tut. notarunt Alciat in l. municipes, n. 3. ff. verb. ſign. Garcia, vbi ſuprà gl. 1. §. 1. n. 33.

Quod non ſolum in filiis legitimis, & naturali- 10
bus (hoc eſt ex iuſtis nuptiis procreatis) admiſſum eſt, verum & in legitimis tantum (id eſt adoptiuis) ex d. l. Senatoris filius 6. d. l. liberos. 10. D. de Senator. l. cum adoptiuum, 4. C. de decur. lib. 10. vbi non tantum dicuntur Senatoris, & decurionis filij, qui naturales ſunt, ſed & legitimi, quo reſpicit illud Ouidij, lib. 4. Faſtorum.

Hic ad te magna deſcendit origine menſis;
Et fit adoptiua nobilitate tuus.

Quod & ex oratione M. Tullij pro domo ſua ad Pontific. licet videre, nam ob id Clodium illum Pulchrum ſe in adoptionem Publio Fonteio homini plebeio dediſſe, vt Tribunatum plebis aſſequi poſſet, ad quem magiſtratum non niſi plebeij admittebantur commemorat. Tanta enim eſt partis nobilitas, & eius conditionis vis, & poteſtas, vt in illos etiam qui nullo ſunt ſanguine juncti, ſed nomine tenus filij ſunt deſcendat.

Idemque, vt filius patris conditionem ſequatur, apud nos jure Hiſpano admiſſum eſt, in l. 3. ibi: *Camaguer la madre ſea villana, è el padre fidalgo es el hiio que dellos naſciere*, tit. 21. part. 2. & in l. 4. ibi. *De non ſeguir la condicion del padre, quanto en las homas è fueres del ſiglo*, tit. 21. part. 4. & melius in l. 1. verſic. *E fidalgo es aquel*, tit. 11. part. 7. vbique notanter Gregor. & cum infinitis multa, & noſtrorum, & exterorum exempla adducens, Tiraq tract. de nobil. c. 15. per tot. Otalor. eod. tract. 2. part. c. 1. & 3.

Quod ſi hoc apud omnes in confeſſo eſt, vt patris 11
conditionem liberi ſemper ſequantur, de illo itidem non dubitatur, quin ſi ex ſeruo homine, & ingenua muliere naſcuntur, ingenui, & liberi ſint, in quam ſententiam vulgo adduci ſolet axioma illud, partum ſemper ventris conditionem ſequi, leg. partum, 7. C. de rei vendic. quæ deſumpta eſt, ex lib. 3. tit. 5. c. 3. in Cod. Greg. l. & ſeruorum, 5. §. ingenui, D. de ſtat. hom. l. idem Pompo. 5. §. idem ſcribit ſi æquam, D. de rei vend. l. placuit. 42. C. de lib. cauſa l. ne diutius, 2. C. de agric. & cenſit. quam benè explicat Conna. lib. 2. com. c. 10. l. huiuſmodi. 86. §. legatum, D. de l. 1. quam in id expendit Cald. Pereyr. Luſit. in reſponſo pro D. Ioan. de Taſ. incip. Præmiſſa facti ſpecie, n. 2. & eſt §. 1. Inſtit. de ingen. Et inde, vt iiſdem his iuribus cauetur, filium ex ſeruo, & ingenua muliere natum liberum eſſe, ſicuti è conuerſo, ex libero homine, & ancilla, aut ſerua ſeruum naſci dicendum erit, vti & probat dict. l. 4. titul. 21. part. 4. & grauiter obſeruat Gom. ad l. 79. Taur. n. 9. Neque hoc argumentum diſſoluet qui (vti & populariter docetur) dixerit, id quod proximè notamus, vt partus ventris conditionem ſequatur, interpretandum eſſe, quoad ſtatum, & dominum pertinet, contra vero eſſe, quoad honores, & dignitates, quia ad eas filij paternam conditionem habent. † Namq; 13
is facilè explodetur Impp. reſcripto, qui in filio Decurionis, & Dominicæ domus inquilinæ ſic ſtatuũt. Nati ex inquilinarum noſtræ domus matrimonio, & patre decurione, non patrum ſuorum, verum matrum conditionem ſequantur, in l. nati. 29. C. de decur. lib. 10. Probant ergo Cæſares etiam quoad honores matris non patris ſolum conditionem æſtimari; quod Maximiano ſacrarum largitionũ comi reſcripſerunt, in l. hi, qui. 12. infrà hoc tit. hæc in verba. Hi qui ex filiabus murilegulorum, & alienæ originis patribus ſunt, vel fuerunt procreati iura maternæ conditionis agnoſcant, & in l. ex ingenuo, 4. C. de agric. & mancip. domin. &c. eod lib. ſic aiunt, ex ingenuo, & colonis, ancilliſque noſtris natos, nataſve, origini ex qua matres eorum ſunt facies deputari, quod & admiſit Inſt. in l. ſi qui adſcriptitiæ, 24. ad med. C. de agric. &

cenſit.libro 11.his verbis.Illo procubio obſeruando, vt ſi ex libero marito,& adſcriptitia vxore, partus fuerit editus, is maternæ conditionis maculam, & non paternam ſequatur libertatem.

14 Fit ergo ex proximè dictis, popularem illam diſtinctionem ſtatus, & dignitatis in filiis ſemper veram non eſſe,cum conſtet aliquando patris,ſæpè matris filios conditionem agnoſcere. Nec ſolius Popul.Rom.legibus, ſed & pluribus aliis nationibus id conceſſum eſt,vti de Illienſib.(qui populi ſunt antiquiſſimi Corſicæ Inſulæ,vt ſcribit Pomp. libro 2.) Delphis,& Ponticis,ex aliis commemorat Vlpian. in l.1.D.ad munic.vt qui ex matre Illienſi, Delpha, & Ponticia natus ſit,municeps Illienſis,Delphis, & Ponticus eſſet. Apud Xanthios etiam ſcribit Plutar. lib.de clar.mulier.c.6.l.cautum fuiſſe, vt à matribus, non à patribus filij generis nomen ſortirentur: Et quare filij cum matrem illuſtrem habent, patrem verò ignobilem,& plebeium,infimæque & abiectæ conditionis, matris ſplendore, & decore non ſpleneſcent,cum negari non poſſit,quin ex nobilibus,& generoſis matribus tametſi patres ſint ignobiles, & obſcuri,aliquando in filios deriuetur, & deſcendant imago quædam nobilitatis maternæ, quæ filiorum animis imprimitur, & eos ad virtutem prouocat. Teſtes etiam ſunt nobis Poëtæ, à quibus Dea matre nati,ex ſola matre Dij putati ſunt,vt Achilles,Æneas & Orpheus.Atque huc ſpectare videtur illud Virg. lib.11.Æne.

Genus huic materna ſuperbum
Nobilitas dabat,incertum de patre ferebat.

Et Ouidij Vlyſſem introducentis, hæc loquentem libro 13.Metam.

Eſt quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas,Deus eſt in vtroque parente.

Et idem libro 1.Faſtor.

Hinc fuit Euander,qui quamquam clarus vtroque
Nobilior ſacra ſanguine matris erat.

Et melius non vulgaris alter Poëta Papin. lib.3.Syluar.in lachrymis Ethruſci.

Sed quicquid patrio ceſſatum eſt ſanguine,mater
Reddidit,obſcurumque latus clareſcere vidit.
Connubio,gauiſa domus.

Nec ſolũ Poetæ huic ſententiæ adhæſerunt,vt ſcilicet matris nobilitas,aut ignobilitas,aliquid addat ad nobilitatem, vel ignobilitatem liberorum, quando & Labeo maximi apud priſcos nominis I.C.ſcripſerat, nos fas eſſe capi Veſtalem cuius parentes alter, ambove in negotiis ſordidis verſati fuiſſent,vt retulit Gell.lib.1.noct.Attic.c.12.& Pheneſt.de Magiſtr. Rom. c.6. & ante eum Plato lib. 6. de l.*Sacerdotem creari iubet,qui integer ſit,ac legitimus, deinde à domo, quàm maximè munda,expers quoque cadis, omniumque huiuſmodi,quæ aduerſus diuinam rem committuntur, & cuius pater, & mater ſimiliter vixerint.* Ariſt. autem, eius diſcipulus,lib.Rhetor.1.c.5. cenſet nobilitatem ex matribus etiam eſſe,nedum ex patribus,cum ſcribit nobilitatem legitimam eſſe,aut à viris,aut à mulieribus procreationem.

Ex his ergo,ni fallor,apertè relinquitur nobilis,& illuſtris vxoris ſplendorem, viri ignobilitate non poſſe obumbrari,quando ſi illud admitteremus,conſequens etiam,& alteram eſſet,nunquam liberos ab illuſtribus matribus deſcendentes, qui patres ignobiles,& infimos habuiſſent,nobiles eſſe poſſe,contra ea,quæ nos ſuprà latè probauimus.

15 Verũ licet hæc omnia,quæ huc vſque retulimus vxoris ſplendorem abiectis, & infimis nuptiis non obumbrari probare videantur, longè tamen verius eſt, mulieres maritorum ſuorum conditione teneri, eorumque genere nobilitari, aut ſi illi ignobiles ſint obſcurari.Quod non ſolum noſtrorum auctoritatib. comprobatum, ſed & exterorum teſtimoniis admiſſum video,I. C.hac in re extant inſignes ſententiæ,in l.fœminæ,8.in l.nuptæ,12. D. de Senat. in l.quod principi,56.iuncta l.ſi Auguſtæ,57. D.de l.2. in l.eum qui 18.§.etſi nupta,& §.ſi iniuria,D.de iniur.in l.1.D.de nup.Imp.in l.omnis,2.ibi: Vt & coniugia clericorum,C.de Epiſcop.& cler.in l.1.C.de in ius voc.in l.cum re,10.C.de nupt.in l.ſi quis naturalem,3.verſicul.Sed filiam,C.de natur.li.in l.1.in l.2. C.de vxor.milit.in l.ſi qui publicorum,8.C.de ſeru. fugit.in l.aduerſus,4.C.de crimin.expil.hæred.in l.ſi quando,11. C.de iniur. quibus omnibus probarunt, & Cæſares,& antiqui Prudẽtes,ſemper vxores ſuorũ maritorũ cõditione teneri,ſplendore clareſcere, eorum priuilegiis potiri,legib.adſtringi,& eis ſimillimas omnino judicandas eſſe, quod inde factum eſſe reor,quod per matrimoniũ inter virũ,& vxorem ſit ſocietas, & communio diuini, & humani juris,d.l. aduerſus,d.l.1.D.de ritu nupt.eſt etiam eleg. l.1.§.ſi vir,aut vxor.ibi.Sed quia commixta familia, & vna domus eſt,D.ad S.C.Syllam.l.2.§.1.l.4.§.mulieri, D. de vſu.& hab.§.1.in fin. Inſt.eodem. l.bene à Zenone,4.C.de quad.præſcript.& in §. Edicto Diui Marci.Inſtit.de vſucap.in quib.priuilegia,quæ ementib. à fiſco, & Imperatore à jure conceſſa ſunt, & illis etiam qui ab Auguſta res habent, conceduntur notat ibidem Mynſing.n.5.nec longe eſt I. C. in l. fiſcus,6.§.quodcumque,D.de iure fiſci, quam ſocietatem.& communionem egregiè explicat Coſtan. de ſponſ.& matri.c.quid ſit matrimonium, ex n.23. p. 47.Coraſ.in d.l.fœminæ,D.de Senat.Sicque apud Liuium. li. 1. ab vrbe condita, exclamauit Romulus, vxores participes,& ſocias fore fortunarum,ciuitatis, liberorum,honoris, & decoris quam Romuli legem Numa Pompilius Rex reſpexit,dum ſtatuit nuptiis emancipationem quandam filiorum fieri, his verbis referente Dion.Halicar.li.2. antiq. Roman. *Si pater filio conceſſerit vxorem ducere, futuram ſacrorum, ac bonorum iuxta leges participem, patri poſt hac nullum eius vendendi filium ius eſſe*,refert, Petr. Greg. 2.par. ſyntag.li.9.c.15.n.19. quod pulchre & eleganter inſinuauit Vlp.li.6.fideicommiſſ.hæc in verba. *Fœminis nuptæ,clariſſimis perſonis,clariſſimarum fœminarum appellatione continentur. Clariſſimarum fœminarum nomine Senatorum filiæ,niſi quæ viros clariſſimos ſortita ſunt non habentur,fœminis etenim dignitatem clariſſimam mariti tribuunt,parentes vero donec plebeij nuptiis fuerint copulatæ. Tandiu igitur clariſſima fœmina erit,quandiu Senatori nupta eſt vel clariſſimo,aut ſeparata ab eo alij inferioris dignitatis non nupſit.*

16 Sed etſi adductæ Imperatorum auctoritates, quarum ſupra meminimus,ſatis axioma noſtrum,& omnium commune placitum verum probent, ſunt tamen,& aliæ in tribus his poſteriorib. Codicis Iuſtinianei libris,quib.id magis oſtenditur. Nam Impp. Valentinianus, Theodoſius & Arcadius Marco Comiti Orientis reſcripſerunt. Mulieres honore maritorum erigimus,genere nobilitamus, & forũ ex eorum,perſona ſtatuimus in l.mulieres 6. C.de incol. li.10.quæ verba iterum ſcripta ſunt.in l.mulieres,13. C.de dignitar.li.12.concinũt Cæſares in l. medicos, 6.in leg.grammaticos 11.C.de profeſſ.& med. li.10. & alij, in l.vnica. C. de mulier. & in quo loco mane.lib.10.in l.fin.C.vt nemo ad ſuum patroc.lib.11. in l.eos qui 6.C.de fabricenſ.lib.11.in l.1. C.de dignitar.lib.12.in l.viros ſpectabiles, 2. C. de comit.& conſiſt.lib.12.in leg.ne ad diuerſa, 4. C. de ſilent.& decurion.eorum,eod.lib.12.in leg. in ſacris noſtris, 9.in leg.ſiquis in ſacris,11. C. de proxim.ſacr. ſcrinior. eod. lib.12. in l. multis,8.C. de princ. agen.in reb.lib.12. in leg.quoties, 3.C. de priuil. ſchol.eod. lib.12.

17 Conſtat itaque ex his,mulierem viri radiis coruſcare, & eius priuilegiis potiri. Quod & Hiſpanis

ſanctionibus eſt cautum,in l.3.tit.15.par.2.in l.7.tit. 2.par.4.in l.6.tit.2.de los hijos dalgo,lib.4.antiq.ordin. in l.9.tit.11.lib.2.nouæ collect. Regiæ, & latè tradiderunt interpretes in dictis locis,maximè Bar. in l.1.Cod.de dignit.lib.12.vbi & Platea.Luc.de Pen. in d.l.mulieres 13.eod.tit.Mynſing.in §.1.num.4.inſt. de ingen.& cum infinitis Tiraq.ad leges Conn.gloſ. 1.num.18. & de nobil.cap.18. ex noſtris P.Mexia ad pragmat.frum.concl.2. n.63.fol.50.Auend. Reſp.20. num.7.in princ.Padill.in l.voluntas, n.5. C.de fideicomm.Did.Perez,ad l.6.tit.2.lib.4.ordinam. ſub col. 1373.in fin.Rub.in Rub.de donat. inter vir. & vx.§. 31.& §.32.Auiles,in cap.præt.ſub procem.ex num.1. Mieres de major.q.51.num.34.in 1.par.Otal. de nobil.4.par.cap.3.Garc.eod.tract.gl.1.§.1. ſub num.44. & Azeu.ad l.9.tit.11. lib. 2. nouæ collect. num.3. & ſeqq.plura etiam Matienz. in l. 2. gloſ.1. ex num.3. lib. 5. nouæ Recop.& omnino videndus idem Garcia integro tractatu de coniug.acquæſt.ex n.1.& qui rem copioſè diſſerit,Barb.in lege quia tale,ex n.23. D.ſolut.matr.Et nouiſſimè,qui reliquis, & preſſiùs, & terſiùs de mutuo coniugum amore, reuerentia, æqualitate,pari fortuna,pœna,dominio hodie loquitur, & noſtris, aliorumque huius noſtræ Academiæ monitis,quæ accuratè,ornatè,& elegãter pro roſtris olim iuuenis hic Salmanticæ diſputauit, non ſenex typis mandat, & ſuæ ætatis, & ſua ætate non ſine magna omnium admiratione,multorumque inuidia & de iuriſprudentia, & bonis literis ita meretur, vt omnibus eiuſdem Academiæ profeſſoribus æqualis, nemini poſterior,Cujaciis, Fabris,Donellis non inferior habeatur, Ioan. Solorzano Pereyra, lib. 2. de Partic.cri.c.13.qui huc præcipuè ſpectare, rectè arbitratur, ſolemnem illam formulam, quæ ex veteri Romanorum more ſponſam introducens iubebant dicere,vbi tu Caius ego Caia,quaſi cum viro paciſceretur vxor omnia inter eos communia eſſe debere, & vbi maritus dominus,domus compos,ibi quoque vxorem, & heram futuram: aut (vt ipſe melius aliis exiſtimat) vbi gaudens maritus,ibi gaudentem vxorem eſſe debere,quod ſane ea ratione fiebat,quia inter eos ſtatim ius omne diuinum,humanum,ſacrum, honores,dignitates, reſque omnes communicabantur,vt ex tam longè petitis ſatis conſtat.

18 Ex hac autem communione honoris,& dedecoris illud fit,vt ſi vir ignobilis,vilis,& abiectæ, infimæque conditionis,illuſtrem,& ingenuam vxorem ducit, per huiuſmodi matrimonium decus natiuæ libertatis,& ſplendoris amittat vxor,virique conditione teneatur.In quam ſententiam etſi adduci ſoleat, d.l.fin.C.de nupt.d.l.mulieres.C.incol. lib.10. & C. de dignitat. lib.12. iunct. l.1. illius tit. l.1. Cod. de præd.tamiac. lib.11. inſigne tamen eſt hoc noſtrum Imp.reſcript.in hac leg.ingenuæ,3. & l.edicimus, 7. C.de muril.& c.quibus(vt ex eorum litera ſupra initio huius diſputationis relata conſtat) cautum eſt, vt ſi ingenua mulier ſe gynæciario,monetario,murilegulo,aut baſtagario ſociauerit,& denunciatione conuenta non diſceſſerit,gynæciarij,monetarij, murileguli,aut baſtagarij,mariti conditione teneatur. Neque ad illas etiam mulieres,quæ ſe murilegulis,baſtagariiſve ſociauerint,harum legum deciſiones extendere,quæ de gynæciariis,& monetariis copulatis loquuntur,extra rem eſt, ſiquidem horum omnium hominum vnam eſſe fortunam,paremque conditionem conſtat,ex l.ſiquis ex corpore gynæciarium,13. vbi contra Alciat.eruditè admonet Cuiac. infra hoc titul.& ex leg. ne quis ex vltimis 6. C. de dignitat. lib.12.

19 Iuxta quas leges duplex eſt inſpectio,Altera quæ eſſet horum hominum conditio,quaque fortuna tenerentur,quæ tot illis dãnis afficiebat, vt ſeruilis,& abiectæ ſortis habendi eſſent. Sequens qui fieri poſſet,vt ingenua mulier nuptiis celebratis cum harum conditionum viro ancilla efficeretur quæ exponere antequam hinc abeamus,& ad propoſitæ quæſtionis ſolutionem pergamus,è re eſſe exiſtimauimus. Altius ergo rem hanc quam alij fecerint repetendo,pro harum legum, item. & omnium huius tituli, plurimarumque huius libri,germana interpretatione,& vero ſenſu,illud aduertimus,quod & perpetuo meminiſſe oportebit,hos omnes textrini Principis mancipia fuiſſe,tam abiectis, & infimis notatos conditionibus & fortuna, vt ab ingenuarum, & illuſtrium mulierum nuptiis arceri(inter alia)neceſſariũ eſſet.

20 A murilegulis igitur,vt initium faciamus,de quibus in l.murileguli,11. in l.hi qui ex filiabus murilegulorum,12.in l.ſi quis ex corpore,13.inf. hoc tit, qui etiam conchileguli dicuntur ex l.ſi qui nauiculam,9.inf.hoc tit.iunct. l.ſi quis ex familiis conchilegulorum,5.tit.20.lib.10.Cod.Theod.Hi erant collectores,ſiue piſcatores muricum.purpuratum buccinorum,& cerycum,& conchiliorum,vt explicat Cuiac. in dict.l.murileguli, & in d.l. ſiquis nauiculam, qui & textrini Principis mancipi dicuntur, in l.qui textrini,6.inf.eodẽ, in l.9.d.tit.20.lib.10.C.Theo.notante Forner.in not.ad Mag.Aurel.Caſſiod.lib.1.variar. epiſtol. epiſt.2. Vbi idem Caſſiodorus pulchrè explicat eorum officium, & miniſterium in domo Principis,qui conchiliis piſcatis,& lectis inficiendis, tingendiſque veſtibus Imperialibus operam dabant, quæ veſtes,ex purpura,& murice conficiebantur, id eſt,lana muricis ſanguine tincta ſoliuſque Principis, aut Imperatoris vſui erant, eo omnibus aliis interdicto,l.temperent,4.inf.de veſtib.holou.& aur. & de tinct.hoc lib.11. & ex Caſſiod. iam relato. *Color nimio lepore vernans* (inquit ille) *obſcuritas rubens nigredo ſanguinea regnantem diſcernit,dum conſpicuum facit, & præſtat humano generi,ne de aſpectu Principis poſſit errari.* Inde quia ſacri murices erant & appellabantur,in l.vellera,3.ibi.In ſpeciem ſacri muricis tingere,inf.de veſtibus holou.tit.prox.eorum,& purpuratum nundinationes prohibitæ ſunt,in d.l.temperent & magis in lege prima C. quæ res vendi non poſſ. Vt præter Cuiac. ad d.l. temperent, obſeruarunt F. Conan.lib.7.comm.cap.7.Forcat.in penu iuris ciuil. cap.21. Pancir. in commun. in notit.Imp.Occident. capite 38.& capite 39.in prin.

21 Hinc adorare ſacram purpuram, apud eundem Caſſiod.adire Principem interpretamur,ex leg.ſancimus 4.C.de Conſul.& non ſparg.ab his pecu.lib.12. iunct.l.primicerium,2.inf.de fabricenſ. hoc lib.11.l. vn.inf.de commit.& tribun.ſch.lib.12.l. fin.ibi, *Noſtram purpuram adorantes*, inf.qui militare poſſ.eod. lib.12.l.1.ibi;Qui contingere noſtram purpurã digni ſunt exiſtimati,C.de domeſt.& protect.lib.12. cuius adorationis ritus & cæremonias expoſuit Iac. Durant.lib.11.variar.cap.20.quam honoris,& dignitatis titulo conceſſum fuiſſe adorare, non malè ex dictis legibus deſumitur,& ex Caſſiod.lib.11.var.cap. 20.de primiſcrinio,qui egreditur. *Quapropter*(inquit ille)*ſpectabilitatis honore ſuffultus,inter tribunos,& notarios venerandam purpuram adoraturus accede, vt per ſacros aſpectus Principis tua ſubſiſtat firmitas dignitatis,* & eod.lib.cap.31.de primic.ſingul.ait,*& ideo quoniã vrbicus primiceriatus ſui noſcitur tempora peregiſſe, inter domeſticos,& protectores adoraturus accedat, vt venerandis clarificatus aſpectibus,militaribus excubiis, ſe gaudeat liberatum.*

22 Quamvis poſtea procedente tempore purpura fuit inſigne magiſtratuum,& qua vna nota patritij à plebeiis diſtinguebantur,ex Alex.ab Alex.lib.5.dier.genial.cap.18.Cælio Calcag.lib.3.epiſt.quæſt. epiſt.1. Plin.lib.9.cap.36.Purpura;inquit,diſtinguit ab equite curiam.Andr.Tiraq.ad Alex. ab Alexand. in dict. c.18.verb. Pueri patritij, & tract.de nob.c.37.n.160. quod tamen ab vſu abolitum fuiſſe,conqueritur Iuuenalis ſatyra 3.

Æquales habitus illic,ſimileque videbis.
Orcheſtram,& populum.

De initio vero vſus purpuræ latè agit Plin. d.lib.9.c. 39.Ang.Polit.lib.miſcell.c.11. Caſſiod.lib. 1. variar. c.2.ad fin.Bayſi. lib. de re veſtiar. c. 9. De ejus item natura plura etiam ſcripſit Caſſan.in Cat.glor.mund. 12.p.conſid.63. verſic. Alius eſt color. & conſid. 96. verſic. veſtes digniores , & de eius etiam vſu Per. Greg.lib.9.Syntag. c.19.n.27.& lib. 36.cap.29.n.1.& lib.47.c.20.n.15.Alex.ab Alexan.dict. lib.5.dier. genial.capite 18.vbi infinita congeſſit Andr.Tiraq.

23 Illud autem antequam de aliis textrini Principis mancipiis verba faciamus,aduerto,purpuræ,& muricis eandem eſſe naturam,quamvis temperamento diuerſo,& hinc promiſcua vtriuſque acceptio,in d.l.1. C.quæ res vend.non poſſ.in d.l.Vellera.3. in d. leg. temperent.4.inf.de veſt.holou. hoc lib.11. dedici ex Ariſt.de muric. & purp. nat. agente, libro 4. de hiſt. Anim.c.4.& lib.5.c.15.Plin.lib.9.natur.hiſt. c. 33. & capit.36.Bellon.lib. 2. de aquat. capit. 9. de teſtaceis turbinatis omnium duriſſimis , vbi horum piſcium conchiliorum formam depinxit , & vtriuſque colorum Lac.Bayſi.lib.de color.c.13.& lib.de re veſt.dict. c.9.Blond.Flau.li.9.de Roma triumph.pag.193.Vnde qui murileguli,in hoc titulo appellantur, purpurarij etiam dicuntur,ideſt piſcatores purpurarum. vt apud Cælium Caleagnin.lib.de re naut.ver.Apparatus piſcatorius,pag.313.

24 Neque id quod ex Philoſophis obſeruamus ad d. l.1.C.quæ res vendi non poſſ.Vlp.contrarium eſt,in l.ſi cui lana,68.§.de verſiculoribus,D.de l. 3.vbi nullum natiuum colorem purpuram habere ſcripſit. Nam quod diximus. probamus judicantes de colore purpuræ inconcreto,ideſt in lana, poſtquam purpuræ,aut muricis ſanguine tincta eſt.Sic purpura dicitur lana,purpura, aut ſacro murice tincta : atque eodem ſenſu vellus muricis dicitur lana murice tincta in d.l.Vellera.3.infr.de veſtib.holouer.& d.l.1. Cod. quæ res vendi non poſſ.atque ſic d.§. de verſiculoribus,interpretandum eſſe videtur ſentire F. Con. lib. 7.cap.7. inter has autem purpuras alteras aliis fuiſſe pretioſiores,conſtat , & Tyriam omnium fuiſſe pretioſiſſimam,ex Strabone deducitur lib.16. pag. 718. & Lac.Bayſi.d.c.9.de re veſt.verſ.purpureus color.

25 Ex quo fluit interpretatio. §. præterea ſi quis generaliter.Inſt.de act.ibi;*Deinde ſpecialiter Tyriam petat*. Namque in tractatu plus petitionis , plus cauſa peti dicimus,cum aliquid ſub alternatione,vel in genere debetur , & alterum præciſè, vel rem in ſpecie peti contingit : ſi quis igitur generaliter purpuram ſtipulatus eſt, deinde ſpecialiter Tyriam petit , plus petere intelligitur,quia electionem aduerſario tollit, cui ſtipulationis jure liberum fuit , purpuram dare, non tamen præciſè Tyriam omnium præſtantiſſimam.

26 Erant item , & alia textrini Principis mancipia, qui gynæciarij appellabantur , & licet horum officium quale eſſet perceperit Accur.in hujus tit.Rubr. pueriliter tamen errat in etymologia explicanda:gyneciarij enim dicti ſunt à gynæcio, dictione Græca: eſt autem, ſiue gynæceum , ſiue locus ædium ſecretior,in quo ſolæ mulieres habitabant, dictus ab ipſis mulieribus quas Græci appellant. Vnde Panthædas Spartanas,cum in Aſia obiret, legationem oſtentantibus , quibuſdam murum valdè munitum latum, ac ſublimem,fertur dixiſſe.Per Deos hoſpites , pulchra gynæconitis, hoc eſt,domus mulierum, auctor Plut. in apopht. Laconicis,qui & ipſe, idem prope dixiſſe Agidem Archidami filium refert item Ageſilaum illum magnum Lacedæmoniorum Regem. Inde etiam Gynæcium capitur pro illis locis , in quibus opera textoria, & muliebria conficiuntur , & gynæciarij dicti ſunt illi , qui ea muliebria opera conficiunt , & addicti ſunt contexendis , conficiendiſque veſtibus imperialibus & miniſteriorum Imperialium, quorum præterea officium vile ſatis fuiſſe demonſtrat Ioſeph.lib.7.de bell.Iudai.cap.51.*Tranſgreſſus*(inquit)*ad eos eſt Ionates, homo nequiſſimus arte gynaciarius*,ita referente Coraſ.in l.lex naturæ, n. 2.D. de ſtat. hom. de quibus gynæciis, & gynæciariis, in l.vnuſquiſque, 5. in pr. ibi : *Procurator præpoſitus gynacio*,C.ad l.Iul.repet.in hac noſtra l. ingenuæ, 5. in
leg.5.& 13.inf.hoc tit.† in l.1.infra, de veſtibus hol. 27
hoc lib.vbi(vt id obiter animaduertam) non *in gynæciariis*,ſed potius,*in gynæciis*, legendum eſt,vt & eruditi notant, & ratio ſuadet, & in lege vltima inf. de milit. veſt. lib. 12. ibi; *Sexta portio à gynæciariis*. Ex quibus conſtat rectè in emendationbus libris in Rubrica hujus tituli legi,*& de procuratoribus gynæcij*. ſic enim legendum eſt,non cynegij,vt nonnulli putant. Erat *cænegium* locus in quo feræ conficiebantur,vt Suidas ait, vt erat Amphitheatrum, vel leporarium , quo feræ capiebantur ad Principis commitatum & menſam tranſmittendæ , & aliæ ad ſpectacula populo in Amphitheatro exhibendæ.Quare ego *Cænegij*,lectionem non probo : nam huic ſtudio non certi procuratores,ſed Duces in limitibus vocabant, qui vrſos,leones,aliaſque feras, viuas ad Principem mittebant : nec vltra ſeptem dies in ciuitatibus per quas meabant,retineri poterant;ne ciues qui illis cibaria miniſtrabant nimis onerarentur,l. 2. C.de venat.ferar.in C. Theo. ne ſtultum fuiſſet tot procuratores in prouinciis venandi cauſa aluiſſe : cui nec Comiti largitionum , ſed potius caſtrenſi obſequi debuiſſent. Quare ſcriptorum culpa impreſſum exemplar deprauatum fuiſſe non dubio,& pro *Cænegio* reponendum *Gænæcium*, vt habent emendatiores libri,& Notitia Orientis,& Occidentis. Planè in Occidente xv. Procuratores inueniuntur totidem præpoſitis gynæciis,qui texendis Principis militum veſtibus,nauigium velis,ſtragulis linteis,& aliis ad inſtruendas menſiores erant neceſſarij , diuerſiſque in prouinciis gynæcia procurabant, quos memorat diligens Panc.Comm.ad not.Imp.Occid.c.38.

Meminit præterea gynæcij, Procop. lib. de bello Vandal.Tert. Vbi ſatis declarat locum eſſe ſecretiorem,& Vitruu.lib.6.de Architect. c. 10. gynæconitidem deſcripſit,atque etiam,andronitidem,quæ eſt ea domus pars, in qua viri ſine interpellationibus mulierum verſantur,& Tiraq.in l.connub.gloſ.10.n.21. Io.Garc.de nobil.gloſ.48.§.2.ex n. 2. apud quem tamen (Typographorum forſan vitio) mendoſa legitur huius noſtri tit.Rubr.de mulieribus,& gynæciariis,cum ex omnium quos hactenus videre contigit, codicum fide,de murilegulis,legendum ſit, item & ex recta ratione.

Monetarij autem,& *baſtagarij*,hujus textrini Prin- 28
cipis mancipia non erant,ſed licet diuerſæ functionis eſſent,ad ſacras largitiones pertinuiſſe,& ſub diſpoſitione Comitis largitionum fuiſſe, vt & *murilegulos, gynæciarios,bapheos,& Theſaurenſes*,qui notitiam Imperij Romani legerit (& quæ ad Occidentalis notitiam Pancir.ſcripſit,cap.35.36.37.38.39.40.& c.41.) planè intelliget:idquecirco ſub hoc tit.proponi optimè obſeruat Cuja.ad d.l.ſiquis ex corpore,inf.eod.
†*Monetarios* verò,vt ad illos redeamus,à moneta di- 29
ctos,dubium non eſt,& eos eſſe,qui in publica pecunia fabricanda operantur. in l.ſacrilegij.6.§.qui cum moneta,D.ad l.Iul.pecul.in l.ſerui qui monetarios, 2.C.quib.ex cauſ.ſer.pro præm. lib.accip. quam explicat eleganter Connan.lib.2.comm. cap.4. Sicque monetarios interpretor,ex Accur.ab omnibus recepto,de iis intelligens l.1.hanc noſtram l.edicimus,7. l.ſiquis ex corpore,13.hoc tit.vbi,& conteſtantur Briſon.& Veruc.lib.11. de verbor.ſign. Andr.Turneb. lib.18.aduerſ.cap.17.Coraſ.lib.3. miſcell. c. 13. meminit Caſſiod.lib.5.variar.epiſt.cap. 39. (de monetariis

riis intelligens ſeditionem monetariorum,quam excitatam ſub imperio Aureliani , commemorat Flauius Vopiſcus) & conſentit Renat.Copin.lib.de Domay.Reg. Franc.2.tit.7. ſub num.19. & antea Firm. lib.8.cap.17.Eutrop.lib.7.

30 Vnde notandus eſt Alc.in l.1.ſup.hoc tit.qui exiſtimabat,monetarios non eſſe eos,qui monetam cudunt,ſed aliquos qui in textrino Principis ſeruiebant, atque in eodem errore antea fuerat Coraſ. in leg. 2. §.Deinde ne deeſſet magiſtratus,n.13.D.de orig.iur. quem grauiter reprehendit Cuiac.in dict.leg.ſi quis ex corpore.

31 Exiſtimo præterea,monetarios,non ſolum eos dici, qui monetam cudunt. vt ſupra relati notant, ſed etiam omnes , qui ad rem monetariam pertinent, quos vulgo dicimus ; *Oficiales y obreros de la caſa de la moneda*,de quibus extat integer tit.20.lib.5.nouæ collect.Regiæ quorum præfecti qui hodie, *Alcaydes y Teſoreros*, nuncupantur,olim apud Imperium Romanum Triumuiri monetales erant, d.l.2. §. deinde cum eſſet neceſſarius magiſtratus. D.de orig. iur. & de eorum notis ſcribit Bern. Vvalter. lib.2. miſcel. cap.6.& antiq.& n.Renat.Copin.iam relatus;& Pancir.in comm.in Not.Occid. c.37. de quibus nos plurima habemus,in d.tit. 20.

32 *Baſtagarij* autem (vt his iam finem imponamus)à baſtagara dicti ſunt,hoc autem verbum ſinificat onus iumentis portandarum rerum impoſitum : vnde baſtagarij qui huic muneri rerum fiſcalium portandarum addicti ſunt,vt rectè probat Cuiac.in leg.quoad præſens,4. inf.hoc tit.& ex Briſ. Berruc. & Hotom. lib.2.de verb.ſign.& nouiſſimè de eorum officio, & munere,numeroque,Præpoſitis Baſtagarum Pancir. vbi ſup.cap.41.licet aliter explicet Nebriſ. lit. B.ex Alc.ad Rub.hoc tit.exiſtimantes baſtagarios ad textrinum,& gynæcium Principis pertinere.

33 *Ex* quibus noto in l.ſolita.3.ibi:*Non ad ſolicitudinem baſtagiæ*,Cod.de cohorttalibus,& pr.&c.lib.12. *baſtagæ*,non *baſtagiæ* legendum eſſe,quemadmodum obſeruauit Cuiac.in l.quoad præſens 4.inf.hoc.tit.ex Pandectis Floren.& ex notitia Imperij Romani obſeruat Briſ.lib.2.de verb.ſig.

34 Horum ergo omnium *murilegulorum gynæciariorum,monetariorum,& baſtagariorum* partem conditionem, illamque ſeruilem eſſe conſtat. Alij mancipia textrini,& gynæcij Principis dicuntur, alij vero officio perpetuo addicti ſimul cum liberis,& vxoribus, in l.1.in hac noſtra l.3,in l.5.in l.6.in l.7.in l.8. in l. 11.in l.12.in leg.13.& in leg.15. inf. eod. in leg. ne quis,6.C.de dignit. lib.12. explicat eleganter Connan.lib.4.commentar.cap.7. Vnde,cũ ſeruilis eſſent conditionis, memoratiſque adſcriptionis, & officiis obnoxij,quæ illis ſociabantur mulieres eorum conditionem,niſi legitimè ad monitæ deſiſterent,ſequebantur,vt in hac l.& in d.l.edicimus.

35 Secundo notanter etiam aduertendum eſt,pro harum ſimiliter conſtitutionum vera intelligentia Imperatoris Claudij tempore Senatuſconſultum factum fuiſſe,quod Claudianum appellatum eſt, quo libera mulier addici jubebatur domino eius ſerui , cuius concubitus nullis denunciationibus petere deſinebat,vt memoria prodidit Tacit.lib.12.ex quo id obſeruat Cuja.in not.ad Vlp. tit.11. §. Maxima capitis diminutio,verſ.Denunciaute domino,& idem in parat.C.de S.C.Clau.toll.Mynſin.& Bald.in §.fin.ſchol. vlt.Inſt.de ſucceſ.ſublat.quæ fieb. per bon.vendit.& de S.C.Claud. (quo loci nos rem hanc copioſius,& altius,quàm fecerint alij illuſtramus, eſſentque omnia fere quæ ibi diximus,niſi repetitio faſtidiret,inculcanda)eleganter Hotom.de Senatuſconſult.verſi. S.C.*Claudianum*.Quod tamen S.C.non Claudij Imperatoris tempore,ſed Titi Veſpaſiani ætate factum fuiſſe magis probat , ex Sueto. Tranquil.Ant.Auguſtin.(vir inter Græcos,& Latinos nemini poſtponendus)de S.C.pag.203.Securè etiam Tiraquel.in leg.1. connubialem,gloſſ.primæ.1.part.n.45.eius S.C.Veſpaſianum laudat auctorem,ex eodem Suet. c.11. vereor tamen ne non in ejuſdem S.C.reddenda ratione, etſi pluribus eam confirmet,decipiatur.

Vnde quid hac in re certum ſit , conſtituere non poſſum.Nam Claudij Imperatoris nomine ſic appellatum fuiſſe,dicere nulla ratio eſt, cum ſatis conſtet S.C.non ex Imperatorum, ſed Conſulum referentiũ nomine appellata fuiſſe.Locum igitur Taciti conſiderans,in quo poſt expoſitam S.C.ſententiam,ſcribit Pallentem,quem Claudij Libertum , & apud illum gratia,& auctoritate mirabili præditum fuiſſe conſtat, edictum,ac nominatim à Claudio , repertorem huius relationis, ac propterea Prætoria inſignia, & centies quinquagies H.S.ſeſtertia , ſi decreta fuiſſe, venio in opinionem Claudianum ex illius liberti nomine appellatum eſſe. Verba Cornelij. *Interque*, inquit,*refertur ad patres de pœna fœminarum,quæ ſeruis coniungerentur,ſtatuiturque vt ignaro domino ad id prolapſa in ſeruitutem ſui conſenſiſſet,& qui nati eſſent pro libertis haberentur.Pallenti quem repertorem eius relationis ediderat Cæſar Prætoria inſignia,& centies quinquagies cenſuit Conſul deſignatus*.His autem ex verbis ſcrupulus aliquis naſcitur, cum Vlp.& Iuſtin. non aliter eam ſeruitutem addictam ſcribant,quam ſi denunciante domino deſiſtere noluiſſet, ille in fragmentis d.tit.11.*Maxima*, inquit,*capitis diminutio eſt, per quam & ciuitas & libertas amittitur, veluti cũ in cenſus aliquis , venierit aut cum mulier alieno ſeruo ſe iniunxerit,denunciante domino,& ancilla facta fuerit ex*
S.C.Claudiano.Vbi Cuiac.verſ. *denunciante*, grauiter 36
admonet,trina denunciatione opus eſſe, denunciati etiam teſtato oportere,idque denunciari,vt ſeruo abſtineat,denunciationi ſequi prætoris,aut præſidis ſententiã debere,repetit ad tit.C.de Senat. Conſ.Claud. toll.& conſentiunt iam citati. Iuſtin.vero in dict lege vnic.C.de S.C.Claud.toll.ibi:*Claudianum S.C. & omnes eius obſeruationes,circa denunciationes, & iudicum ſententias,conquieſcere in poſterum volumus*.Quod eleganter Theophil.non indiligentem, neque contemnendum Græcum Inſtitutionum interpretem, olim obſeruaſſe audio,in d.§.fin.de ſucceſſion.ſublat. & ad Senat.Conſ.Claud.hæc in verba. *Erat & alia, per vniuerſitatem acquiſitio , quæ inuenta fuit ex S. C. Claudiano ; nam ſi libera mulier , ſerui mei amore incenſa impedimento fuiſſet, quo minus frequenti, diligentique eius opera , miniſterioque vterer, licebat mihi denunciationem coram ſeptem teſtibus ad eam mittere,monendo,ac iubendo , vt à ſeruo meo abſtineret, ſi non parebat denunciationi primæ , nec abſtinebat , licebat & ſecunda denunciatione vti , & cum illa nihil de conſuetudine ſua mutabat denunciabam ei , & tertio , ſi neque tunc à ſeruo meo ſe continebat, profitebar,ac proferebam denunciationes meas apud prætorem , aut præſidem , qui interlocutione ſua eam mihi in ſeruitutem dabat , & dominus efficiebar , non mulieris tantum , ſed etiam omnium bonorum eius*. Hæc Theoph. Video præterea Suet. Tranq. in Veſpaſiano ſcribere, auctorem illum ſenatui fuiſſe , decernendi , vt quæ ſe alieno ſeruo junxiſſet ancilla haberetur. Suſpicari igitur licebit,quod Claudij tempore inſtitutum erat , id Veſpaſiani auctoritate fuiſſe comprobatum ; & à I. C. hoc totum ei, S. C. attributum , quod vetuſtius , & Claudij auctoritate inceptum Claudianum nominarunt.

Ex his (ne aliquis veſtrum forſan autumet fruſtra 37
me hæc de S.C. Claudiani tempore,& denunciationibus retuliſſet) jam jam verus harum legum ſenſus ſplẽdeſcit,qua parte probant ingenuas mulieres,quę ſe gynæciariis ſociauerint,ſi conuentæ denunciatione ſolemni ſplẽdorem generis contuberniorum vilitati præferre noluiſſent,ſuorum maritorum conditione teneri,tam in hac,l. ingenuæ, ibi : Conuentæ de-

Q 3 nuncia

nunciatione ſolemni, quam in d.l.edicimus, ibi: Ea vel legitimè admonita conuentione diſcedat, exemplo enim illius S.C.Claudiani, ſtatuunt Cæſares, vt ſi ingenuæ mulieres, denunciationibus non obſtantibus, adhuc in gynæciariorum, & monetariorum contubernio perſeuerauerint, fiant monetariæ, & gynæciariæ conditionis, exemplo nempè illius S.C. Claudiani, juxta l.edicimus, 10. t.20.de murileg. lib. 10. in C. Theodoſ. cuius in præſenti non meminit Cuiac. retulit tamen in notis ad Vlp. d. verſic. Denunciante domino, & iterum in dict. tit. C. de S.C. Claud.tollen. Briſon. & Verruc.lib.3. de verb.ſign. verb.Claudianum, quam interpretationem non ſunt aſſequuti ad noſtram l.& d.l. edicimus, inf. eodem Tiraquel. de nobil. c.18. n.3. nec nouiſſimus Axeu. qui parum fœliciter de horum capitum intellectu ſcripſit, in d.l.9.ſub n.7.tit.11.l.2.nouæ coll.Regiæ.

38 His tamen ſuperioribus omnibus obſtare non leuiter videtur, l.ſi liber homo 3.C. de liber. cauſ.vbi liber homo, propter contubernium cum ancilla contractum, quamvis præcedant domini denunciationes, non ideò magis efficitur ſeruus, ſed adhuc liber remanet. Quam legem, etſi Accurſ.& cæteri, in præſenti obiiciant ſolutionem tamen prætermit-

39 tunt. Eorum vero ſolutio † ferenda non eſt, qui exiſtimarunt, dict. leg. ſi liber homo, procedere poſtquam Senat. Conſ. Claudianum fuit abrogatum, dict. leg. 1. Cod. de Senat. Conſult. Claud. tollen. ex qua l.1.qui ducit ancillam ſeruus non efficitur, quemadmodum neque ingenua efficitur ancilla, ſi ſeruo nupſerit, licet antea ex illo S. C.contra eſſet, vt paulò ante dicebamus. Vnde cum hæc noſtra l.edicimus, ad exemplum illius S.C.edita fuerit, vti ex d.l.10.t.20.lib.10.C.Theodoſ.manifeſtè deducitur, cuius verba in hac noſtra integrè non ſunt tranſcripta, ſed illa ſunt detracta, quæ illius Senat. Conſult.mentionem faciebant, ibi. Quod ſi quam ab hac præceptione ſtatutum noſtræ ſerenitatis abduxerit, ea ſecundum auctoritatem S. C. Claudiani, vel legitimè admonita, &c. Vt argumento ſit, hanc noſtram legem eadem auctoritate fuiſſe ſublatam hac parte: dicendum videtur, d.l.liber homo, nouiori jure attento loqui, hanc tamen noſtram ante idem ius fuiſſe latam.

40 Nam etſi quod ad noſtrum textum attinet admittendum ſit, quod cum nouioris Principis conſtitutione ſublatum ſit Senatuſconſultum Claudianum, d.l.1.C.de Senat.Conſult. Claud. toll.d.§.fin. Inſtit. de ſucceſſ.ſublat.vbi notanter Theoph.& cæteri recentiores: indeque conſequens eſſe correctas eſſe harum legum deciſiones, vt non obſcurè, ex d.l.1.deſumitur, (quod nemo omnium quos viderim, in præſenti aduertit,) ſublatoque hodie Senat. Conſul. Claudiano, verberibus caſtigato ſeruo, vel adſcriptitio, eam coniunctionem diſſolui, aliqui filios ex ea natos liberos eſſe. Cæterum d.l.ſi liber homo, ea ſolutio minime quadrat, quæ cum Imp. Alexand. Seuerum, A.auctorem habeat, vt vulgata ei affixa indicat epigraphe, item & conteſtatur omnium Codicum, quos viderim auctoritas, & Vvolfang. Freymo, in Syphon.iur.chronologica, p.528.poſt d.l.1. C.de Senat.Conſult. Claudian.toll. cuius auctor eſt Iuſtinian.Imper.edici non potuit, nec poſt abrogationem illius Senat.Conſul.promulgari, cum Alexand. Seuerus Imperat. tercentos annos plus minuſve Iuſtinian.Imperat.præceſſerit. Quippe Alexand. Seuerus imperij culmé aſcédit Olympiadis 251. anno 3. qui & fuit, 975.ab Vrbe condita, ab eiectis Regibus, 731. & à Chriſto nato 224. in cuius Imperij, anno tertio pridie Non.Februar. Fuſco, & Dextero Coſſ. dicta lex, liber homo facta fuit: Iuſtinian.vero anno 1.Olympiadis, 326.imperare cœpit. & ab Vrbe condita, 1279.eiectis Regibus, 1035.& Chriſti, 528. Itaque d.l.ſi liber homo, lata fuit 300. annis ante dict.l. vnic. vt ſic jam conſtet, parum conſideratè exiſtimaſſe eos, qui eam l. ſi liber homo, poſt abrogationem Senat.Conſult. Claudiani factam à Iuſtiniano, editamque fuiſſe notabant.

Quare ego aliter rem hanc componendam eſſe 41 cenſeo, notans Senat. Conſult.Claudianum, item & eius pœnam, quæ ingenuam mulierem ſerui mei contubernium denuntiationibus non obſtantibus, ſequentem mihi addicebat, item & eius bona, quam noſtram legé edicimus, item & l. ingenuæ, 3. ſup.hoc t.reſpexerút, ad liberos & ingenuos homines ancillarum conſuetudinem habentes, non extendi, vti ex his quæ ſup.de eo Senat. Conſ. retulimus ſatis conſtat, item ex illis qui eius interpretationem, in d.§.fin.Inſt.de ſucceſſ.ſublatis, ſunt proſequuti, & aliis quorum ſupra meminimus. Cum ergo lex noſtra, & ſimilis, de ingenuis, murilegulis, ſeruorum fere, vel ſaltim ſeruilis conditionis hominum contubernia ſequentibus loquatur, quæ prædicto Senat. Conſult.Claudiano puniebantur, & d.l.liber homo, de ingenuo homine, cum ancilla rem habente verba faciat; ad quem illud S. C.non ſpectabit facilis quidem ſolutio erit, ex ſuperioribus his ſatis jam nota, vt ſic tanquam oppoſitam Acc. & cæteri in præſenti illam non obiiciant.

Ex hac igitur diſputatione, quod ad propoſitam 42 quæſtionem pertinet, ſatis relinquitur (vt iam ad eam reuertamur, ne maiorem quam par eſt, moram committamus) mulieres ſemper maritorum ſuorum conditione teneri, non verò honore vxoris, aut eius genere maritum nobilitari, ſicque ipſam vxorem, quamvis ignobilem, viro tamen nobili nuptam, gaudere omnibus immunitatibus, prærogatiuis, & priuilegiis nobilitati conceſſis, quorum bonam partem congeſſit Otal.de nobilit. in 5.par.c.finali, latiſſimè Tiraquel.& Garc.integris etiam ſuis tractatibus de nobilitate, & in ſpecie eleganter probat d.l.7.t.2.par. 4.verſic. *E aun ha otra fuerça el caſamiento, que ſegun las leyes antiquas, que maguer la maguer fueſſe de villinaje, ſi ceſare con Rey deuela llamar Reyna, è ſi Conde, Condeſſa.* l.6.titul.2.libr.4.antiq.ordinament.l.9.t.11. lib.2. nou.collect. Reg.vti. & nuncupatim obſeruat idem Otal.d.cap.vlt.in fin.

Et in vxoribus Doctorum Senatorum, item & offi- 43 cialium Regię domus, pręter leges huius libri ſupra relatas probat expreſſe l.18.t.14. lib. 6. nou. collect. Otal.d.tractat.4.par.c.8. latiſſimè Bernard. Diaz, ad eum Salzed.regul.785.Auil.in procem.c.prętor ex n. 1.maxime n.25.Gracian.lib.Regul.jur.c.499.ex n.6. Mieres, de maiorat.1.p.q.51.n.34.& alij, quorum meminit Azeued.in d.l.9. nou. collect. & poſt eum, videndus omnino (quia exactius cæteris rem proſequitur, infinitiſque congeſtis, diſputat, & illam præcipue quæſtionem an priuilegia Doctorum ad eorum filios tranſeant) inſignis Barboſ. in l. quia tale, ex n. 23.præcipuè n.31.D.ſolut.matrim. ante hos Plaza, li. 1.de delict.c.1.n.23.verſic.Hinc ex eodem fonte.

Indeque & illud, quia priuilegium hoc inter alia 44 nobilitati conceſſa memorabile eſt, vxorem nobilis, Doctoris, item & aliorum perſonarum, quibus hoc vel iure conceſsú eſt vel priuilegij loco, ne torqueri propter delicta poſſint, vt in l.Diui Marco, 11.vbi Cynus, C.de quæſtionibus, in l.ſiquis Decurio. 21. C.ad l.Corn.de falſ.in l.Seueram.10.C.de dignitat.lib.12. & late per Bartol.& cæteros, in lege 1. illius tituli lege 2.n.8.tit.30.par.7.vbi notat Gregor.lege 4.& 5. tit.2.lib.4.antiq.ordinam. vbi ſimiliter obſeruat Perez verbo, puede ſer, colum.1370.l.4.& 5. titul.2.lib. 6.nouæ collectan.Reg.niſi in crimine læſæ maieſtatis, & aliis exceptis à lege 25.tit.21.li.4.fori legum, quamvis ipſa vxor alias ignobilis ſit, quæſtionib.tamen eam ſubiici non poſſe, quia eius vir hanc habet immunitatem vti in dicta lege mulieres, 15.C.de dignit. lib.12.notat Platea, & Alciat.in lege 1.n.5.C. de

de in jus vocand.Perez.in d.l.6.verbo.Otroſi, colum 1375. verſic. Tertio ex textu, Auiles in dict. proœm. n.27.& neruoſe Plac.lib.1.de delict.c.1.n.23.Azeued. in l.9.n.7.verſic.non vero, tit.1.lib.2.& iterum in l.2. n.104.tit.10.lib.8.nou.Recop.

Et quamvis è conuerſo ex hac noſtra l.Ingenuæ, 3.

45 l. edicimus, 7. dicendum eſſet, eam mulierem, quæ viro ignobili, & popularis conditionis nupſit, licet ipſa nobilis, & ſplendidioris generis ſit, illis in caſibus in quibus ipſius maritus ignobilis ſi reus eſſet factus poſſet torqueri, quæſtionibus quoque ſubjici rectè poſſe.

46 Eademque ratione idem recipiendum in palinodiæ pœna (vulgo deſdezirſe,) vt quamvis ea nobilis damnari nequeat licet injurioſa verba, ſiue conuitia protulerit, relatis in leg.2.tit.10.lib.8.nouæ Recopil. (iux.quam plura Plaz.in Epito.dilect.cap.1. ex. n. 6. Parlador.lib.1.rerum quotid.c. 17.) quia mulier nupta efficitur conditionis mariti, interim dum in matrimonio durat, cum ignobili contracto, illius legis pœnæ ſubjiciatur, vt nominatim docuit Parlad.dict. cap.17.num.10.& in Seſquic. differ.6.num. 9. Salaz. lib.de vſu & conſuet.c.1.ex num.85. & num.89.ſicque tenendum contra, Plaz.dict.c.1.n.23.& Azeu. in dict.leg.9.tit.11.lib.2.nou.Recop. ſub. num. 7. olim docuerimus.

Longè tamen aliud nunc putamus, quoniam & ſi prætor ea, quæ communiter ſcribentes, pro affirmatiua ſententia, & opinione adducunt argumenta: & illud poſſit conſiderari, quod inter omnes conſtanter receptum eſt, vxorem adeo mariti conditionem ſequi, vt ſi ille ignobilis ſit, ipſa quoque ignobilis efficiatur, & ignobilium onera ſubeat, vt latè ſupr.& concludit Tiraquell.de nobilit.cap.18.n.16. & vltra relatos ab eo Bon.de Curr. in eodem tract.num.186. cum ſeqq.Caſſan.in Catalog.glor.mund.8. part.conſid.21.Bened.in c.Raynuncius, verbo, cuidam Petro, n.9.Sylu.Nupt.libr. 2. n. 27. & alij paſſim, à quibus non longe eſt quod tradit Apul.libro 2.de Aſin.Aureo, ſtatim poſt principium. vbi Byrrhenam ſic loquentem inducit. *Nam & familia Plutarchi ambæ prognatæ ſumus, & eandem nutricem ſimul bibimus, & in nexu geminatis vna coaluimus, nec aliud nos præter dignitas diſcernit, quod clariſſimas illa, ego priuatas nuptias fecerimus.*

Item & illud non in realibus tantum, verum, & in perſonalibus quoque muneribus, & cauſis, vxores conditionem, & fortunam maritorum ſequi, ſic enim videmus mulierem illegitimam, & ſpuriam, ſi nubat marito legitimo, quoad omnia legitimam cenſeri, vt probat expreſsè, l.ſi quis naturalem, 3.C.de natural.lib. & cum multis quos refert Tiraquell. d. c.18.n.2.Syl.Nuptial.ſup.& Andr.Gaill.lib.1.de pac. public.c.6.n.27.& quod magis ſtringit, ſic etiam videmus ignobilem mulierem marito nobili iunctam liberari à pœnis, quæ in perſonis ignobilium locum habent, vt nominatim aduertunt Plat.& Rebuf. n. 1. in l.mulieres, C.de dignit.lib.12.per textum, & gloſ. ibi verbo vel matrem, in l.2.C.de quæſtion. vbi probatur quibus caſibus vir torqueri non poteſt, nec eius vxorem poſſe, quia vituperium vxoris, viri vituperium cenſetur, & quæ illi infertur iniuria, huic inferri dicitur, l.ſi per impreſſionem.11. C.de eo quod met. cauſ. §. patitur de iniur. authent. de alienat. & emphyteu.§.œconomus. Vnde & illud conſtat quibus caſibus vir in ius vocari non poteſt, neque eius vxorem vocandam licentiam eſſe, l.1.vbi late omnes, C.de in ius voc.vnde quemadmodum quo ad pœnarum excuſationem viri ſplendore, & dignitate, vxor gaudet, ita è contrario, illius conditionem, quo ad impoſitionem pœnarum inſpicere deberemus, cum commodi, & incommodi, æqua ſemper ſit ratio, vt probant iura vulgaria.

De inde quia licet iura ſanguinis, & nobilitatis naturalis nullo modo videtur tolli poſſe, l. iura ſanguinis, 8.D. de regul. iuris, eius tamen effectus recte per accidentalia tolluntur, & iuris ciuilis diſpoſitionibus immutantur, vt tradit gl. elegans, & recepta, in §.quod autem, verbo, cognationis, Inſt.de cap.minut. quam late exornant Dec.& alij per text. ibi in l. pacta quæ contra, C. de pact. & in optimo propoſito plures, quos refert Gutierr.in l. nemo poteſt. n. 148. D.de l.1.& Coſta, lib.1.variar.ambigu.c.30. vnde videmus nobilem renuntiantem priuilegio ne pro debito capi poſſit, & in carcerem duci, eo priuilegio non iuuari, vt contra alios defendunt, & ita ſæpe iudicatum fuiſſe tradunt Gregor.Lopez, in l.34.tit. fin. part.7.verbo, de ſangre, Horoſc.in d.l. ius agnationis, colu.1.Couarruu.in c.quamvis 2.part.n.5.verſic.hinc ſane Otalora, de nobilitat.2.part.§.9.num. 8. & poſt longam diſputationem Baëza de inope debit. c. 16, à n. 37. Garc. (qui effectum à nobilitate diſtinguit) de nobilit.gloſſ. 6. n. 18. & 19. & plurimi quos nouiſſime refert Zauall.pract.commun.quæſt.688.vnde nihil erat cur vxor, quæ nubendo ignobili.& plebeio ſuæ nobilitati renunciaſſe videtur, eius effectus amplius prætendere vellet.

Denique, quia & ſi demus pactis, & conuentionibus natiuæ nobilitati renunciari non poſſe, neque eius priuilegia remitti, vt contra ſupr.dictos auctores tenent Ciſuent, in l.79.Taur.column.1.verſic.quarto dubitatur, Gomez, in eadem leg. num. 3. Dueñas, reg.290.num.4.& 5.Couarruu.lib. 2. variar. c.1.n.7. Auend. in diction. verbo, cauallero, & alij plures relati à Zauall.vbi ſupra, ex num.3.qui in hanc partem magis inclinat, pro qua ego præter omnes ſoleo expendere inſignem doctrinam Ludouic.Rom. & aliorum quos ipſe refert ſingul.172. & Felin.in c. ſiquis teſtium de teſtibus, qui defendunt non poſſe renunciari priuilegio, l.ad perſonas, 15.D.de iur. iur. l. 22. tit.11.part.3. Attamen quando non ſimplici pacto renuntiatur nobilitati, & eius effectibus, ſed aliquis actus celebratur, ex quo in conſequentiam iuxta legum ſanctiones nobilitas perditur, tunc nulla dubitatio eſt, quin ſe quis nobilitatis priuilegiis iuuare non poſſit, vt conſtat ex ſequentibus exemplis. Primo in eo qui conduxit regia vectigalia, qui etſi nobilis ſit, ex ipſa conductione, & in eius conſequentiam capi pro debito poteſt, & nobilitatis priuilegio vti non poteſt, vt expreſſe cautum eſt, in l.4.tit. 2. libr.6. Recop. Secundo in homine libero, qui licet pacto ſe in alterius mancipium, & ſeruitutem dare non poſſit, l.homo liber.cum vulgaris, D.ad l.Aquil.tamen ſi ob pretium participandum ſe ſolemniter venundare paſſus ſit, ſeruus manet, & ad natales etiam manumiſſus non redit, lege homo liber. D. de ſtat.homin. leg.cum pacto.40.D. de lib.cauſ. quod idem pari ratione contingebat in debitore, qui ex antiquo iure hujus regni creditoribus, vt ſeruus, addicebatur, vt obſeruat Baëza, d.tract.de inop.debitor.c.1.& nominatim in optimo propoſito, Queſada, libro ſingular. quæſtion.cap.8.num.6. ergo eodem modo vxor nubendo ignobili, licet daremus, non potuiſſet pacto renunciare ſuæ nobilitati, & eius priuilegiis, potuit tamen in conſequentiam eam amittere: ſciebat enim, vel ſcire debebat natiuam ſuam nobilitatem ex mariti conditione obſcurari, & diminui poſſe, dict. l. ingenuæ, & d. l. edicimus, vbi Bald. notauit, quod huiuſmodi mulier nobilis, quæ ſe maritis ignobilibus ſociat, perdit generis ſplendorem, & natiuam nobilitatem, & decus amittit, quod latiſſimè etiam proſequitur Tiraquel.in l.1.connub. ex n. 18. Atque ita hanc partem, licet non ita falcitam, tenuerunt Parl.& Salaz.in locis iam relatis, & iterum idem Parl.in Seſq.differ.6.n.9.

His tamen non obſtantibus negatiua pars verior,

& æquior videtur,& ſequentibus fundatur rationib.

Prima, quod licèt quoad patronij onera, mulieris nobilitas,ex mariti conditione obſcuretur,quoad perſonam vero, nulla id lege cautum eſt, vt pœnis ignobilium afficiatur,vt conſtat ex dictis juribus.

Secundo, quia licet in fauorabilibus, quæ marito nobili tribuuntur priuilegia, eadem, & vxori tribuantur,etiamſi ſit ignobilis,vt conſtat ex late ſupra traditis, non tamen idem dici oportet in pœnalibus, *cum odia reſtringi,&c.*nec quoad ea quæ pœnam continent,debet vxor eadem perſona cum marito reputari.

Tertio facit,quod cum in pœnis imponendis ſemper perſonæ quæ delinquunt inſpiciantur, neque aliorum habeatur conſideratio, leg. Sancimus, C.de pœn. maritus, licet ſit plebeius, nihil poteſt obſtare vxori neque illa debet quominus vtatur nobilitate ſua,alterius odio prægrauari,præſertim in illis quæ non ab ipſo accepit,ſed à genere,à ciuitate, à rerum natura,vt alias dicitur in l.3.D.de interd.& releg.

Quarto facit,quia licet ex juris diſpoſitione viri fortuna vxorem afficiat, cum tamen in pœnalibus perſonæ non ciuiliter,ſed naturaliter inſpiciantur,& deſignentur,non debet mulier ſuo priuari argumen. l.tutelas,D.de cap. minut. verſic.ex nouis,vbi inquit Conſ. non obſtare capitis minutionem filio, vel matri,qui ſuccedunt ex Senatus Conſultis,quia Senatus conſulta deferunt hæreditates per nomina naturalia,facit in ſimili,l.hos accuſare,12.§.item nec lex D. de accuſation. & in noſtris terminis vltra relatos ab Azeued.tenent hanc ſententiam Bal. & Alex. quos refert,& ſequitur Tiraq.d.c.18.n.42.

47 Quæ omnia, licet omni dubio procul ſic ſint admittenda, ſemperque ſit docendum vxorem mariti ſui conditione teneri,aliquando tamen aliud obſeruatur, vt vir vxoris nobilitate illuſtretur, paucis tamen in caſibus, vt in mulieribus deſcendentibus à virgine illa Antona Garcia,quibus priuilegij loco datum eſt à Regibus Hiſpaniæ, vt qui eas vxores duxerint immunitate gaudeant, & à collectarum, & vectigalium tributis ſint exempti, & immunes, vti habetur in l.51.cum 2.ſeq.tit.18.lib.9. nouæ collect.& nominatim tradunt Didac.Perez ad l. 6. gloſ. *que ſea hijo dalgo*,tit.2.lib.4.antiqui ordinam.Otalor.tract.de nob.4.par.c.5.n.19.& Garcia,eodem tract.gloſſ.1.§.1. n.33.Azeued.in d. l.9.n.8.Ignatius Laſſart.lib.de dec. vend.c.8.n.93.

48 Item & hic Salmanticæ in mulieribus, quæ dicuntur linages,ſeu de los linagies,quarum collegio communitati, item & ſingulis perſonis inter alia priuilegia, quæ eis fuere olim conceſſa, & hoc eſt, quod qui cum eis matrimonium contraxerint, tanquam nobiles in multis habeantur,quod quidem (vt aiunt)in viridi obſeruantia eſt.Cuius priuilegij meminit Otalor.5.part.c.8.n.3.Didac. Perez,in l.6.tit.2. lib.4.ord.col.1379.Azeued.in l.9.n. 8. in fin. tit. 11.
49 lib.2. nouæ Recopilat. Idem † & plurimi & noſtrates & exteri admittunt,in illis,qui vxorem duxerint Reginam,Ducem,Marchionem,aut Comitem,vt etſi ijs eadem dignitate antea non gaudeant,propter matrimonium tamen Reges,Duces,Marchiones,& Comites appellentur, quod notanter in Regia admiſit Bald. in c.ſignificauit,36.n. 3. extra. de reſcript.licet enim Regina nubens plebeio, non eum Regem faciat, quia alias eſſent duo Reges, vnde juramentum fidelitatis,& homagium quod præſtatur,per regnum debet præſtari Reginæ,& non Regi marito ſuo, vti Neuizan.ſcripſit,conſ.40.n.2. & obſeruat Auil. in d. procem.n. 14. item & quia regnum non poteſt alienari, neque in dotem dari, tamen coruſcat hoc caſu vir radiis vxoris.

50 Pro qua ſententia adducit Bald.l.vn.ibi;Quos noſtri lateris comitatus illuſtrat. C. de præpoſ. labor lib.12.cum vtique nulla maior ſit lateritas,quam viri,& vxoris,qui conſortio efficiuntur vna caro, ſequitur Dec. in l.1. paulo ante fin. vbi etiam & Alc. verb.vxori, C.de edend. F. Purpur.in rub. eodem t. colum.2. Tiraquel.de nobil. c.18. n.39. late Paz.in procem.ll.Taur.ex n.3.ad 20.& Auilem loco jam citato,ex n.1.ad 16.

Quæ ſententia,etſi apud alios in opinione ſit,apud 51
nos tamen jure noſtro Regio Hiſpano indubitabilis eſt,ex l.9.t.1. par.2. vbi expreſſe id eſt conſtitutum, eum qui reginam vxorem duxit,Regẽ ſimiliter eſſe appellandum,ibi:*La tercera razon es por caſamiento,y eſto es quando alguno caſa cõ dueña,que es haredera del reyno,que maguer no venga de linage de Reyes,puede llamarſe,Rey,deſpues que fuere caſado con ella*, vbi rectè cum aliis obſeruat Gregor.Lopez verb.llmar.Quinimo eo caſu, etiam Regni adminiſtrationem, matrimonio contracta Regem habere notabat Rub.in tractat.retent.Reg.Nauarr.5.par.§.5.arg.d.l.9.ibi.*Verdaderamente es llamado Rayaquel,que con derecho gana el ſeñorio del Reyno*,coniunctis verbis ſupra proxime relatis,ibi la tercera,&c.enumerans enim lex quib. modis quis Regni dominum nanciſcatur,& contractum matrimonij recenſet,quo vir Regni ſaltim adminiſtrationẽ adipiſcitur:Inducit etiam,l.3.ibi; *E ſi fuere ſi aſeſta que ſea caſada*,t.15.p.2.quæ lex per argumentum à contrario,inſinuare videtur,nupta Regina, regni adminiſtrationem ad maritũ pertinere, cũ ceſſet tutela,vel cura:& quamvis Gregor. Lop.in d.l.6.gloſſ.4.ad fin.Regnum Catholicorũ ſæculo, & ætate,aliter ordinatum fuiſſe referat & adminiſtrationem Regni ad Reginam tantum de iure ſpectare. Palacios Rub.opinio magis mihi probatur, qui video nõ paucas leges,conſtitutiones, & priuilegia ab eis facta,& cõceſſa id probare,vt cõmunis eis Regni gubernatio fuerit,vti in d.l.Part.ſatis probatur.†Quę 52
etſi non extaret idem hodie,conſuetudine admittendum eſſet cum & Catholicus Rex Ferdinandus,qui Reginæ noſtræ Eliſabeth nupſit,item Chriſtianiſſimus Rex Philippus Primus, qui Reginam Ioannam vxorem habuit Hiſpaniæ Reges fuerint cognominati cum antea ille Aragonum tantum,hic vero Archidux Auſtriæ eſſet, qui duo actus cum publici, & notorij, non ſolùm populo, verùm & toto Regno fuerint, conſuetudinem induxiſſe non dubium eſt, juxta ea quæ latè notantur per Bart. Iaſ.& alios in l. de quibus,D.de legib.vnde,& alij qui vxores Reginas duxerint,Reges dici proculdubio poterunt,quod merito matrimonij conſortio,& coniunctioni tributum eſt,vt adducto loco tradit Auiles,n.15.

In inferioribus autem à Rege, vt Ducibus, Mar- 53
chionib. & Comitibus, etſi hoc ipſum admiſſum ſit vt vir ex his nobilis efficiatur,& vt tunc non ſolùm non amittat vxor nobilitatem ſi nubat plebeio, verum,& ipſius vir nobilis efficiatur, maximè ſi ea dignitas in dotem data fuerit,ſicque tenuerit Rayner. non infimi nominis I.C. in tract.de nobil.in 16.q.5. quæſtionis principalis, item & Tiraquel. dict.c.10. n.40.id tamen non eſt tam verum, juris auctoritate, quam confectum ex capite,& ingenio Doctorum,vt bene aduertit Hoſtien .in cap. Raynutius, verb. de Clero, de teſtam.docens, ex facto & conſuetudine, non de iure introductum fuiſſe,etenim propter matrimonium cum quacumque contractum, vxor efficitur de familia viri,non autem vir de familia vxoris,cuius caput ſemper eſt maritus, l. pronunciatio. 195.§.familiæ, D. de verbor. ſign. Nec poſſunt ita detorqueri generales deciſiones legum ſupradictarum, niſi alia lege, vel priuilegio nominatim ita proſpectum fuerit,vti in caſib.ſup.relatis. An autem † conſuetudine,ſtatuto,vel priuilegio effici id poſſit 54
ſic,vt quis vxoris nobilitate illuſtretur,& eius ſplendoris radiis coruſcet,quamvis aliqui controuertant, dubium tamen non eſt,vt notanter docet Bart. in d. l.1.n.50.& n.62.vbi Plat.col.3. C. de dignit. lib.12. Afflict.in c.1.quis dicatur Dux, vel Marchio in vſibus feud.Dec.in c.nouit, n.37. de judic.& cum aliis Tiraquel. de nobil. cap. 10. ex num. 1. & cap. 18. n.22.

55 Igitur ex his quæ ſuperius retulimus ſatis conſtat (paucis in caſibus exceptis quorum paulo ante meminimus)vxorem mariti ſui conditione teneri,quod non tantum matrimonio conſtante erit admittendũ,ſed & vxore vidua jam facta, in memoria priſtini,& anteacti matrimonij,arg.l.de Decurione,14.ibi, In memoriã prioris dignitatis,ff.de Decurion.& magis ex l.vlt.ibi: ſiue in priori matrimonio permanere voluerit,C.de bon. matern. vbi aliquo ex coniugib. defuncto ſuperſtes dum matrimonium ſecundũ non celebrat,intelligitur durare in anteacto matrimonio, & ideo mulier ignobilis, quæ nobili Senatori,aut Doctori nupſit, mortuo marito, eiſdem gaudebit priuilegiis,vt ſatis probat,l.vlt. C.de incol. li.10.& in l.mulieres,13.C.de dignitat.li.12.ibi; Dum viro vilioris conditionis nõ nupſerit,vbi latiſſimè proſe-
56 quuntur Bartol.Platea,Pen.& reliqui,pro quib.† eſt expreſſa deciſio Pauli,lib.1.ſententiar.in l. filiis,22. §.viduæ,D.ad municipal.& de incol.his verbis. *Vidua mulier amiſſi mariti domicilium retinet, exemplo clariſſimæ perſonæ per maritum facta,ſed vtrumq; aliis interuenientibus nuptiis permutatur.*docet Bar.in l.fin. n.2.vbi & alij,C.de verbor.ſignific. latiſſimè Otalor. de nobilit.5.part.cap.8.per tot.Tiraquel.dict.cap.18. n.38.Garc.illo eodem tract.gloſſ.1.§.1.n.4. Pinel.in dict.l.fin.n.4.C.de bon.matern. Azeued. in dict. l.9. vbi multa adducit.t.11.li.2.nou.collect.Reg. Paz.in procemio leg.Tau.n.6.Auiles, vbi ſup. n. 31. & qui elegantem diſtinctionem hac in re ex aliis tradit, omnino videndus, Barboſ. in leg. quia tale, numero 25. D. ſolut.matrimonio, & qui illum videre potuit Cabed.Deciſion.Portug.par.deciſ.98. eſt expreſſus text. qui generaliter id docet, in leg.7. verſi. *Eaun deſpues que fuere muerto ſu marido la llamaran aſſi, ſi non caſare con otro de menor guiſa*, tit. 2. part.4.& in vxoribus nobilium factis viduis,& in viduis Senatorum,ſiue officialium Regiæ domus probat leg. 18. ibi. Y deſpues de ſu vida ſeguarde a las mugeres legitimas de ellos,t.14.li.6.no.collect.Reg. & in vxorib. monetariorum, ſiue officialium domus monetariæ,l.2.ibi;*Y que las dueñas viudas que fueſſen mugeres de monederos*,tit.20.l.5.nou.Recop.l.25.ibi; *Mando que à las viudas mudas mugeres de hijoſdalgo, por declararſe, que deuen gozar del priuilegio de ſu marido,no los llenennada*, dict.tit.11.lib.1.nou. Recopil.& apud Luſitanos lex Regia, lib.2.tit. 43. ad fin.
57 Et inde Senatus † Pariſienſis decreuit referẽte Per. Coſtal.in d.l. fœminæ, D. de Senator. vxorem barbitonſoris examinati factam viduam, poſſe exercere officium per miniſtros,& famulos idoneos,quamvis non examinatos,iuxt.l.2.t.16. leg.1.t.17. lib.3. noui ordin. quam Senatus auctoritatem, & ſententiam nouiſſimè defendit Azeued.in paraph.ad t.17. lib.3. nou.Recop.contra Fr.Auil.in d.procem.ſup.n.18.Senatum improbantem : quod idem & in viduis relictis Conſiliariorum Parlamenti, & Auditorum Cameræ,vt ſcilicet non compellantur conferre quid in ſubſidiis,quemadmodum, nec durante matrimonio conferebant,Senatus Delphinalis decreuit,referente Guid.Pap.deciſ.379.generaliterque id l. Gallica ſtatutum fuiſſe, vt viduæ maritorum priuilegia retineant.Henrici II.conſtitutione edita, anno 1548.retulit P. Matthæus ad deciſ. Guidon, jam relatam.
58 Quæ obſeruatio eleganti † quidem juris ratione fundatur: nam quando alicui ſemel acquiſitum fuit jus ex perſona alterius,etſi illa perſona deficiat,poſtquam ſemel competit, perpetuo durat l. illud 4.§.ſi quis eum,& magis in l.ſi poſt mortem, 10.§. hi qui propter alias, ibi. Cum enim ſemel beneficio aliorum, ad id beneficium fuerint admiſſi, jam non curant petant illi,nec ne bonorum poſſeſſionem,D.de bonor.poſſeſſion.contra tabulas. Vnde rectè vxores, quibus ſemel fuit conceſſum, vt maritorum nobilitatis priuilegiis gauderent etſi illi deficiant,durante viduitate,eodem jure fungentur.

Sicuti è contrario,idem erit etiam admittendum, 59
quo caſu vxor nobilis plebeio, cui ignobili marito nupſit, vt vidua facta perſeuerare cogatur, in infima illa conditione in qua fuit conſtante matrimonio, nec per viduitatem recuperet priuilegia generi, & ſanguini conceſſa, quod non obſcurè deducitur ex hac noſtra l.edicimus,ibi:Non ambigat ſe ſibi,& liberis præiudicaturam, & argumento à contrario ſenſu(quod in jure efficaciſſimum eſt,ex l.1.§.huius rei,D.de offic.eius cui mand.eſt juriſd.quam multis exornauimus in diſputatione de mora, n. 132.) argum.d.l.fæminæ,D.de Senat.provt induxit Guid.Papæ,deciſ.349.& deciſ.380.vbi etiam citat Accurſ. in l.cum te,10.gloſſ.1. Cod.de nup. & expendit d. leg. mulieres,13.Cod de dign.& C.de incol.in hoc vol. quibus rationibus motus Senatus Delphinalis referente Guid.deciſ.349.& dec.380.pronunciauit, mulierem genere nobilem viduam relictam vir ignobilis poſſe compelli ad ſolutionem collectarum,& tributorum quib. maritus tenebatur, & erat obnoxius propter generis ignobilitatem,quam mulierem contraxiſſe intelligitur propter matrimonium, ex hoc noſtro text.& d.l. ingenuæ 3. quam Senatus auctoritatem retulit And.Tiraq.de nobilit. c.18. n.38. & P. Coſtat.in d. l. fœminæ. Qui tamen omnes magis debuerunt moueri ex eadem iſta noſtra l. edicimus ibi, ſibi & liberis præiudicaturam, cuius ipſi mentionem non faciunt.Hancque opinionem jure communi veriſſimam eſſe contendo.

Iure verò noſtro Hiſpano expeditum eſt, marito 60
ignobili viduã nobilem recuperare ſuam priſtinam dignitatem,& antiquum nitorem,& collectorũ, ſed tributorum collectione liberari à quibus immunitatem conſequitur, propter generis ſplendorem. Sic nuncupatim probat l.6.t.2.lib.4.antiq.ord.hodie l.9. t.11.lib.2.nou.collect.ibi;*Y ſi la muger hija dalgo caſare con hombre que no ſea hidalgo, mandamos que peche mientras viuiere ſu marido Pero ſi muriere el marido, deſpues de ſu muerte goze como hija dalgo.*

Vbi doctè aduertit Azeue.c.9.Quibus addendum
† eſt,& ex correlatiuorum ratione,& natura, quod 61
illis in caſibus,in quib.mariti ignobiles vxorib. nobilibus illuſtrantur,quos ſupra ex n.47.retulimus,& in Rege, Duce,Marchione, & Comite, qui propter matrimonium,Reges,Duces,Marchiones, & Comites facti ſunt,mortua vxore eadẽ dignitate eos gaudere debere,vt adhuc in eis duret honor,& ſplendor propter matrimoniũ adeptus,arg.d.l.ſi poſt mortem, 10.§.fin.D.de bon poſſeſſ. contr. tabul. quod quotidie obſeruari in illis qui vxores duxerunt deſcendentes ab Antona Garcia,& vidui ſunt facti,reſoluit. Ioan.Garc.d.tracta.de nob.gloſſ.1.§.1.n.45.vnde Reges,Marchiones,& Comites, qui vxores duxerint, Reginam,Ducissam,Marchioniſſam,aut Comitiſſam, vxore mortua gaudebunt illis honoribus, & titulis quibus ante fruebantur. *Y aſſi ſeles podra tratar de mageſtad, o Señoria por palabra,y excrito*, quæ eſt notabilis declaratio ad nouam pragmaticam *de las corteſias*,à domino noſtro Rege Philippo II.editam anno 1588. Octauo Idus Octobris, quamvis enim F. Auiles præcitato loco numero 11. in Rege id tantum admittat,propter d.leg.9. tit.1.par.2. Hoſtienſ. tamen in d.cap.Raynunt.verbo,de Clera, de teſtam. non ſolum in Rege, ſed & in aliis generali conſuetudine vniuerſaliter recipiendum eſſe probat, ſe-

ſequitur